

Obyvatelstvo ČR - dynamické a strukturální charakteristiky obyvatelstva.

Vývoj počtu obyvatel ČR

rok	zdroj	počet obyvatel
1650	odhad	2 000 000
1705	podložený odhad	2 400 000
1754	neúplné sčítání*	3 360 000
1787	nedokonalé sčítání	4 355 000
1840	nedokonalé sčítání	6 369 000
1860	nedokonalé sčítání	7 256 000
1869	1. sčítání lidu	7 617 000
1880	sčítání lidu	8 222 013
1900	sčítání lidu	9 372 214
1910	sčítání lidu	10 078 637
1921	sčítání lidu	9 999 521
1930	sčítání lidu	10 677 700
1940	odhad	11 144 456
1950	sčítání lidu	8 896 133
1961	sčítání lidu	9 571 531
1970	sčítání lidu	9 807 697
1980	sčítání lidu	10 288 946
1991	sčítání lidu	10 302 215
2001	sčítání lidu	10 230 060
2011	sčítání lidu	10 436 560

30. 6 2014
10 521 646

* Tereziánské
 konškrípce

Struktura obyvatelstva ČR

- Biologické znaky:
  - Struktura podle pohlaví a věku, ras
- Kulturní znaky:
  - Etnikum, národnost, jazyk, religiozita, vzdělání
- Ekonomické a společenské znaky:
  - Ekonomická aktivita, povolání a zaměstnání, struktura podle příslušnosti k hospodářským oborům a odvětvím atd.

DYNAMIKA OBYVATELSTVA ČR

- Sňatečnost
- Rozvodovost
- Porodnost
- Potratovost
- Úmrtnost
- Migrace

Biologické znaky - struktura podle pohlaví a věku

- Populační vývoj se v 2. pol. 90. let. stabilizoval, do té doby velké změny, přechod k Z evr. modelu reprodukčního chování:
  - Vyšší věk při vstupu do manželství a založení rodiny
  - Častější nesezdaná soužití
  - Malá umělá potratovost
  - Nízká úroveň úmrtnosti
- 90. léta
  - nové možnosti seberalizace (cestování, vzdělávání...) = konkurence
  - Zhoršení životní situace některých skupin obyvatelsta – obtížná dostupnost bydlení (-> odklady manželství, dětí...)
  - Růst počtu rodin s 1 dítětem
  - Rodinné plánování
  - Proces stárnutí obyvatelstva

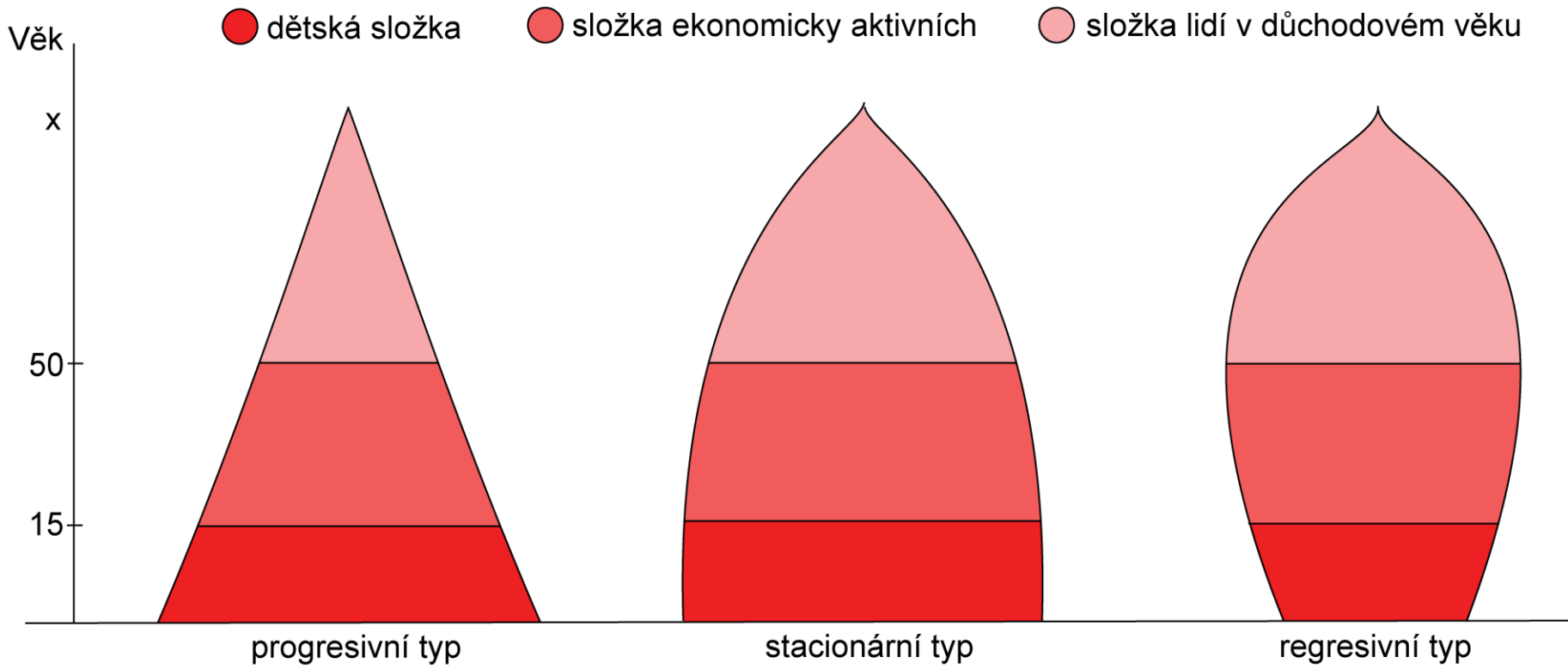
Typy věkových struktur

Z pohledu demografické reprodukce je možno obyvatelstvo podle věku rozdělit do **tří základních skupin**:

- **Dětská složka** - 0-14 let
  - **Reprodukční složka** - 15-49 let (*vymezena rodivým věkem žen*)
  - **Postreprodukční složka** - nad 50 let
-
- Dle zastoupení dětské a postreprodukční složky (*reprodukční složka představuje zhruba polovinu populace*) rozlišujeme tři typy věkových struktur (*zcela čisté typy však dnes nalezneme jen zřídka*):
  - **Progresivní typ** - v populaci výrazně převažuje dětská složka nad postreprodukční. Populace s tímto typem věkové struktury je charakterizována vysokou úrovní plodnosti, která je však obvykle kompenzována i značnou intenzitou úmrtnosti. Každé zlepšení úmrtnostních poměrů pak vede k početnímu růstu populace. Tento typ věkové struktury je obvyklý v rozvojových zemích, u nás ho najdeme například u romské populace. Vyskytoval se též u historických a prehistorických populací.

Typy věkových struktur

- **Stacionární typ** - dětská a postreprodukční složka jsou téměř v rovnováze. Tento typ se vytváří při déletrvajícím poklesu hladiny plodnosti až na úroveň, kdy při dané úrovni úmrtnosti pouze nahrazuje obyvatelstvo v reprodukčním věku, přičemž početní stav populace zůstává v dlouhodobém pohledu konstantní. Tento typ věkové struktury měla například Česká republika v 70. letech.
- **Regresivní typ** - dětská složka nedosahuje zastoupení složky postreprodukční, početně ji nenahrazuje a v dlouhodobém pohledu dochází ke snižování početního stavu populace. Tento typ věkové struktury v současné době převažuje ve vyspělých zemích, v České republice zhruba od 70. let.

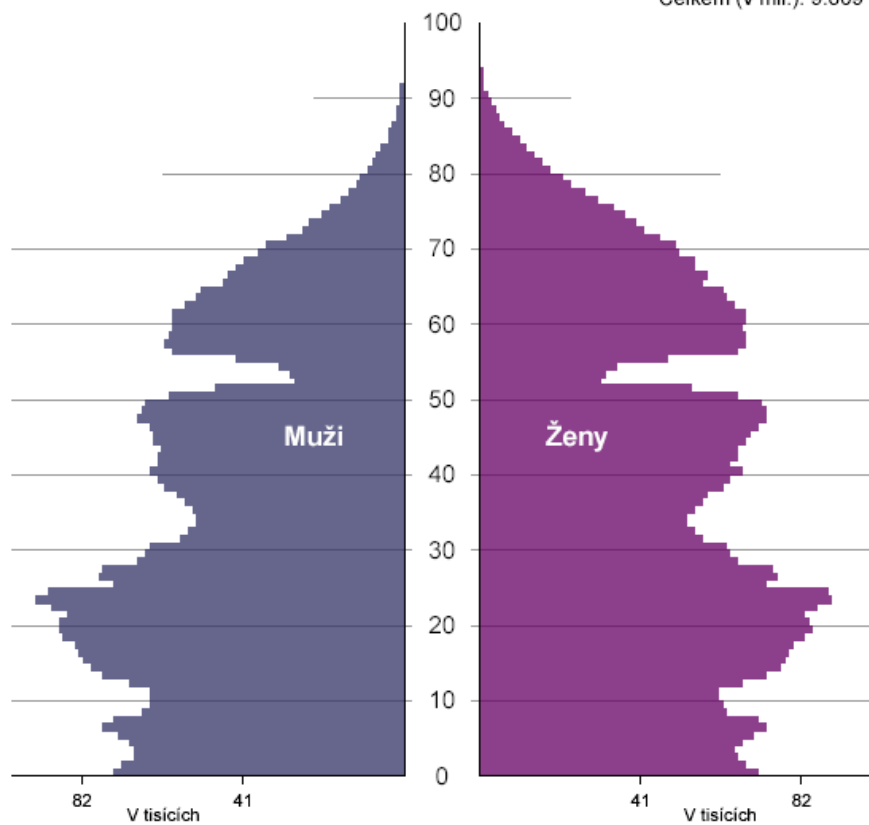

Věková skladba obyvatelstva: 1970

Česká republika

Celkem (v mil.): 9.809

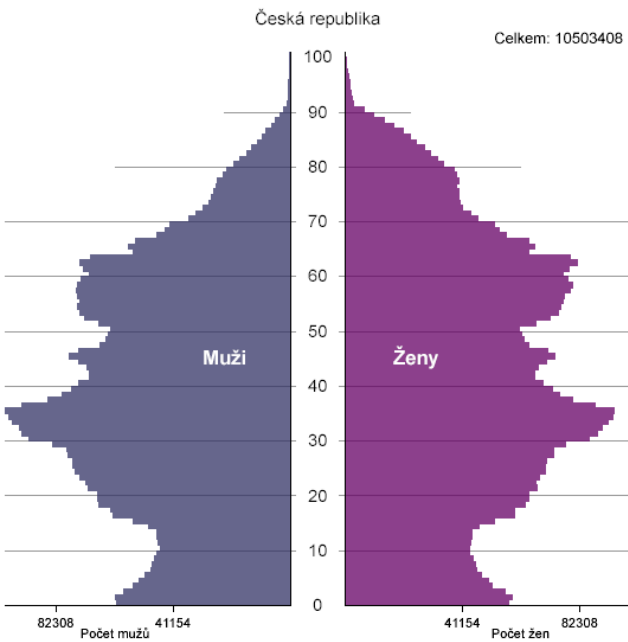
Věková skladba obyvatelstva: 2010

Česká republika

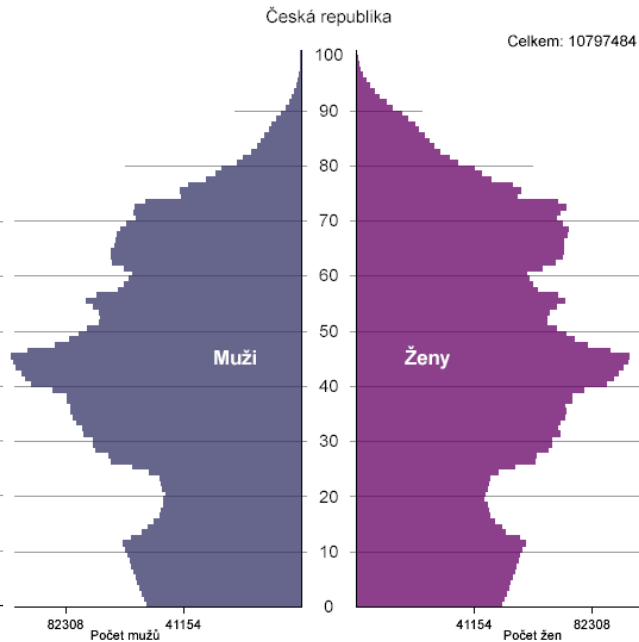
Celkem: 10503408

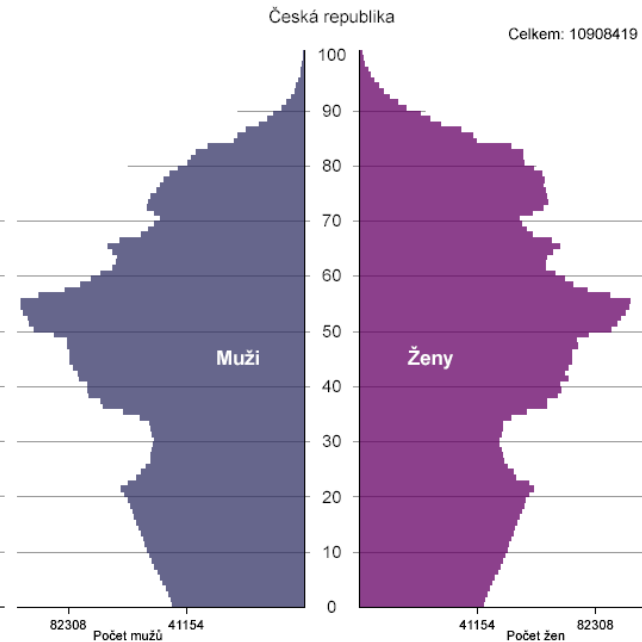
Věková skladba obyvatelstva: 2010

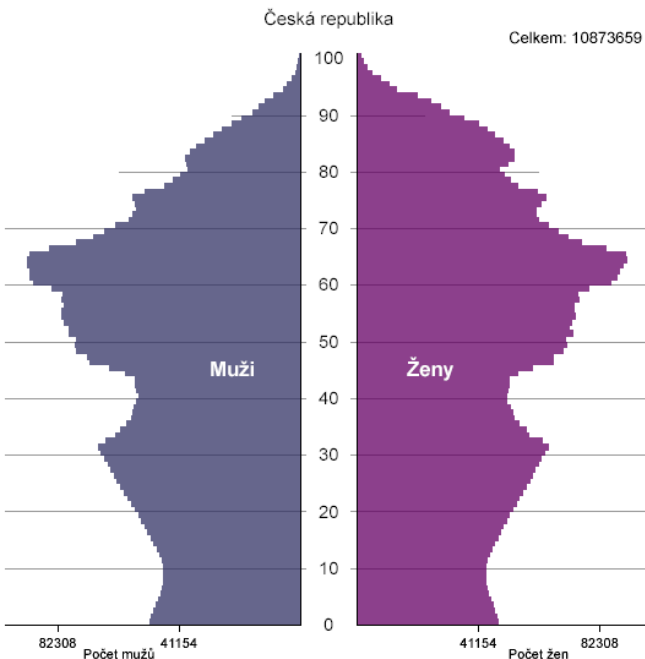
Věková skladba obyvatelstva: 2020

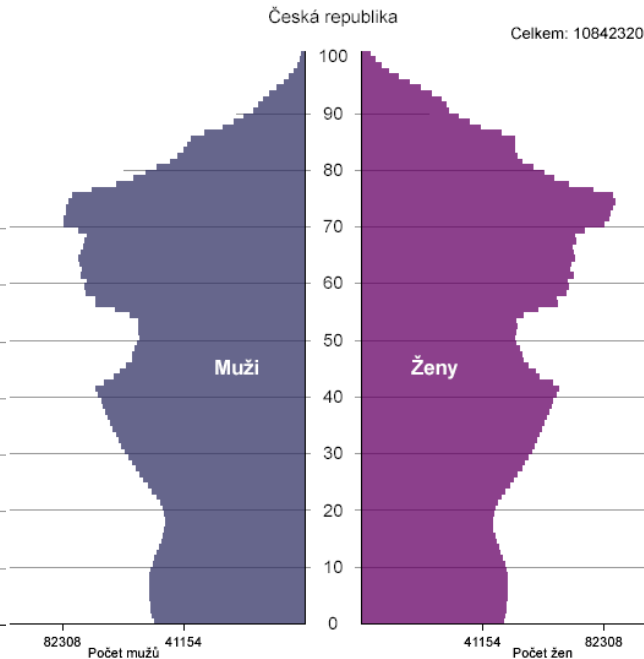
Věková skladba obyvatelstva: 2030

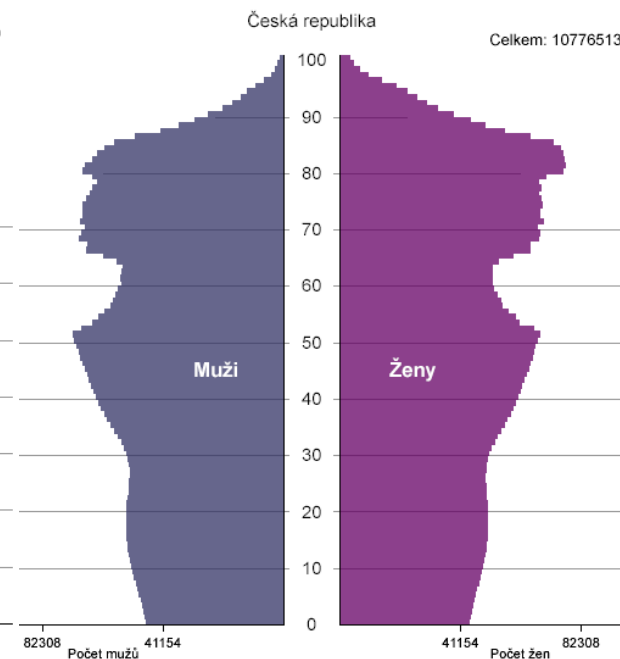
Věková skladba obyvatelstva: 2040

Věková skladba obyvatelstva: 2050

Věková skladba obyvatelstva: 2060

Demografické stárnutí

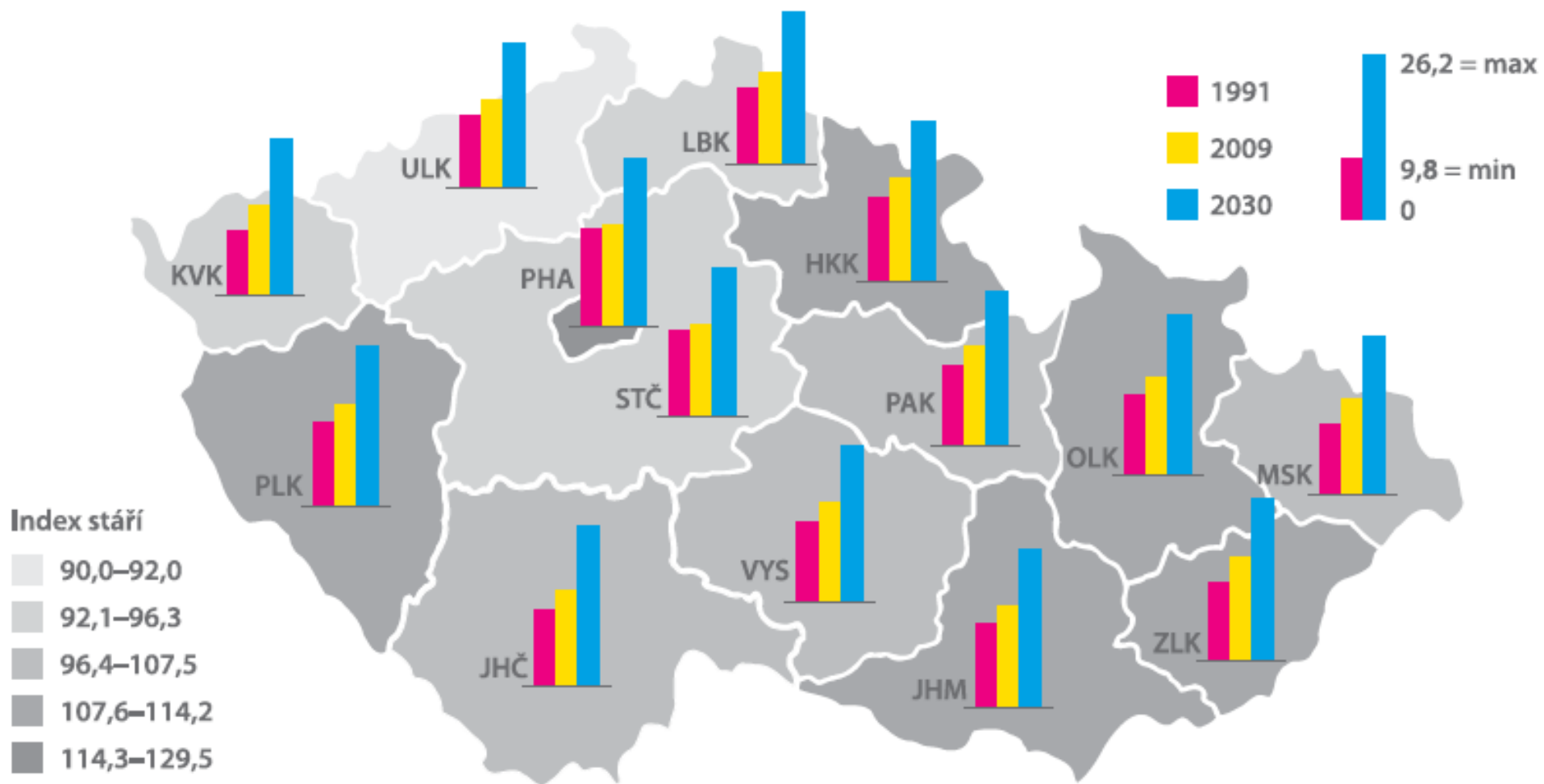
- **Demografické stárnutí** společnosti, které od poloviny 20. století postihuje ve větší či menší míře všechny země, se v současnosti stává jedním z celosvětových problémů.
- Pojem stárnutí je třeba rozlišovat na úrovni jednotlivce a populace.
- U **jednotlivce** znamená stárnutí biologický proces,
- **Stárnutí v demografickém smyslu**
- v důsledku změn v charakteru demografické reprodukce
- mění se při něm zastoupení dětské a postreprodukční složky v populaci.
- **zpomalení růstu mladších věkových skupin**, které je většinou výsledkem poklesu úrodnosti a porodnosti. Tento typ stárnutí se nazývá "stárnutí v základně věkové pyramidy".
- **zrychlení růstu počtu osob ve starším věku**, které je důsledkem rychlejšího snižování měr úmrtnosti ve vyšším věku. To vede k prodlužování naděje dožití a tím k častějšímu dožívání se vyššího a vysokého věku. V tomto případě jde o typ "stárnutí ve vrcholu věkové pyramidy". Obvykle však oba uvedené typy probíhají současně.

- Index stáří
  - $\text{= počet obyvatel 0-14 / počet obyvatel 65+ * 100}$
  - Zvyšování počtu obyvatel ve věkové skupině 65+
  - R. 1991 = 62,0, r. 2002 = 89,2, r. 2013 = **115,7**

- Index ekonomického zatížení
  - $(0-14) + 65+ / 15-64$
  - R. 91 = 50,0, r. 2002 = 41,8, r. 2013 = **47,9**

Vývoj věkového složení české populace v letech 1989 až 2010

Rok	Podíl osob ve věku (%)			Index stáří (%)*
	0 - 14	15 - 64	65 a více	
1989	21,7	65,8	12,5	57,4
1990	21,2	66,3	12,6	59,4
1991	20,6	66,7	12,8	62,0
1992	20,0	67,1	12,9	64,3
1993	19,4	67,6	13,0	66,8
1994	18,9	68,0	13,1	69,6
1995	18,3	68,4	13,3	72,5
1996	17,9	68,7	13,5	75,3
1997	17,4	69,0	13,6	78,1
1998	17,0	69,3	13,7	80,6
1999	16,6	69,6	13,8	83,1
2000	16,2	69,9	13,9	85,5
2001	15,9	70,2	13,9	87,2
2002	15,6	70,5	13,9	89,2
2003	15,2	70,8	13,9	91,6
2004	14,9	71,0	14,0	94,0
2005	14,6	71,1	14,2	97,0
2006	14,4	71,2	14,4	100,2
2007	14,2	71,2	14,6	102,4
2008	14,1	71,0	14,9	105,1
2009	14,2	70,6	15,2	107,0
2010	14,4	70,1	15,5	107,6

Index stáří k 31. 12. 2009 a podíl obyvatelstva ve věku 65 a více let v roce 1991, 2009 a 2030

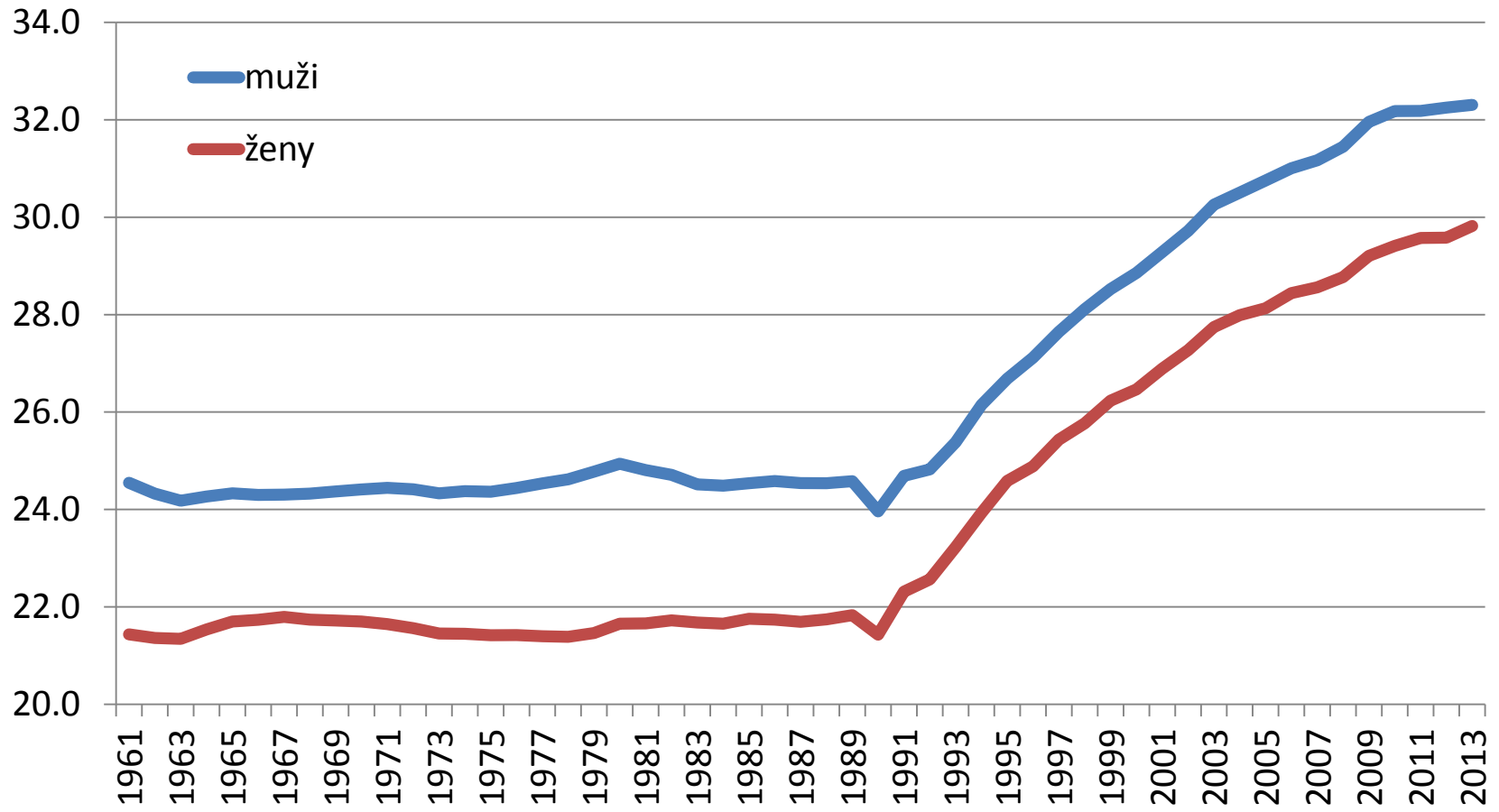
- Index maskulinity a feminity
  - obecný $I_m = M/\check{Z}$ $I_f = \check{Z}/M$
  - specifické $I_m = M_x/\check{Z}_x$ $I_f = \check{Z}_x/M_x$
  - typ rozvinutých zemí $I_m < 100$,
  - typ rozvojových zemí $I_m > 100$

  - ČR: 3Q 2010 – **$I_m = 96,3$**
 $4Q 2013 - I_m = 96,5$

Sňatečnost

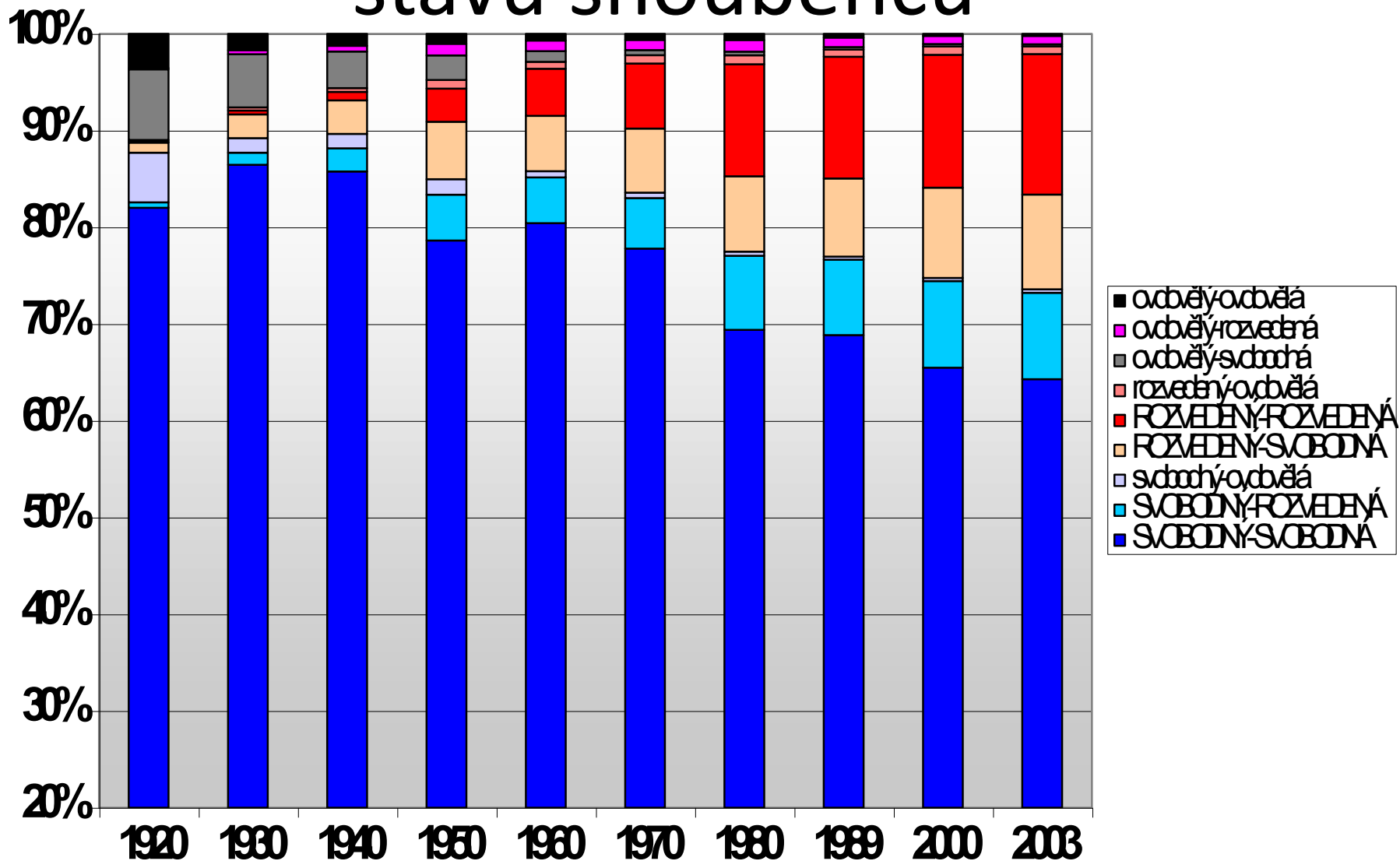
- Do konce 80. let úroveň sňatečnosti v ČR vysoká (u žen 96–97 %, u mužů 90–95 %)
- Prům. věk svobodných nevěst 20–21 let, ženichů 24–25 , r. 2002: Ž = 27,2; M = 29,7
- Počet sňatků v 80. l. každý rok > 80 000 – poté plynulý pokles – r. 2002 = 52 700 sňatků, r. 2009 = 47 862, **r. 2013 = 43 499**
- V souč. patří ČR do zemí s nízkou sňatečností svobodných v rámci Evropy (dále také V evr. země a Švédsko)
- Sňatečnost rozvedených – prodlužování doby mezi rozvodem a dalším sňatkem (r. 1991 – 4 roky, r. 2002 – 6 let)

Průměrný věk při 1. sňatku

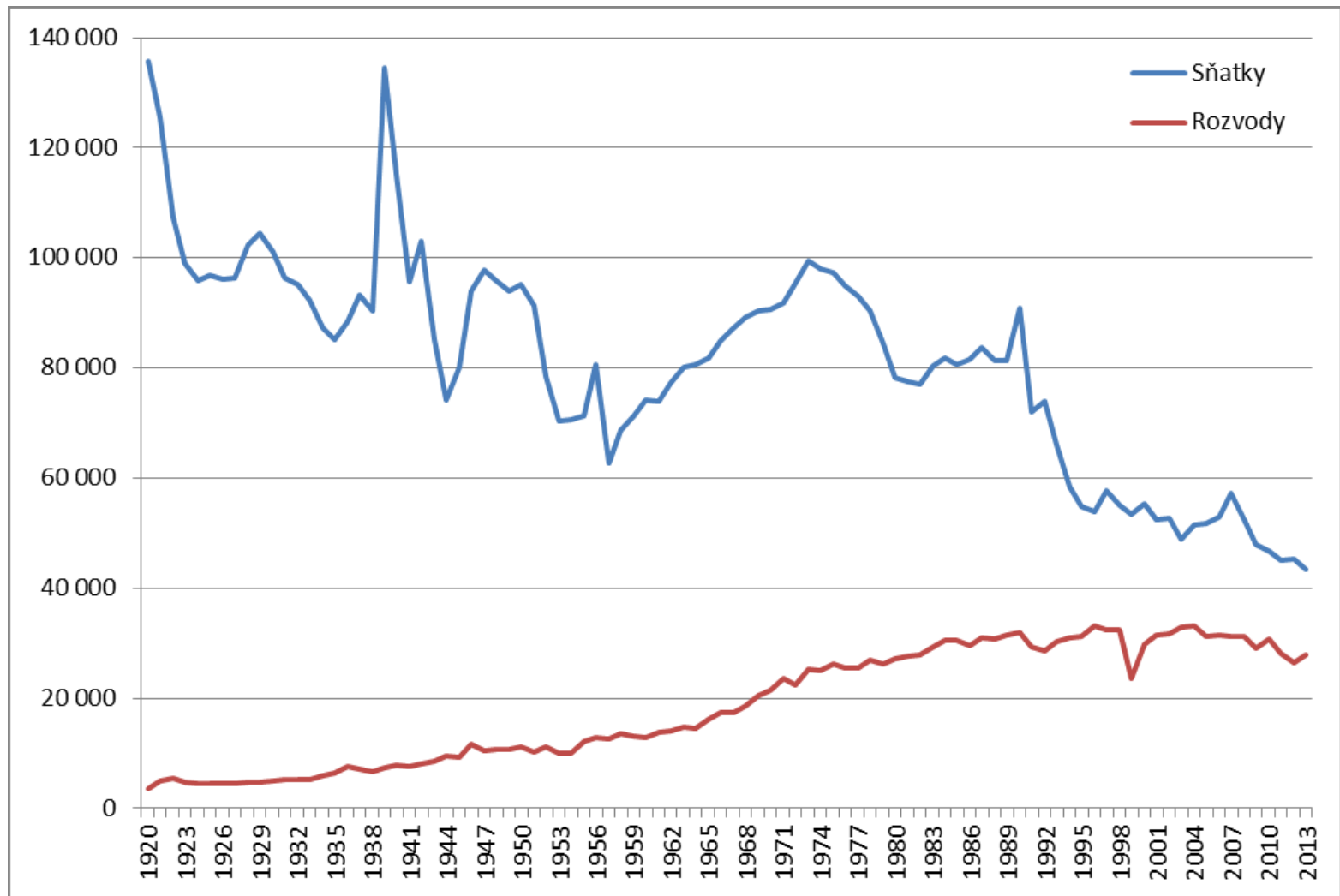
Struktura sňatků podle rodinného stavu snoubenců

Rozvodovost

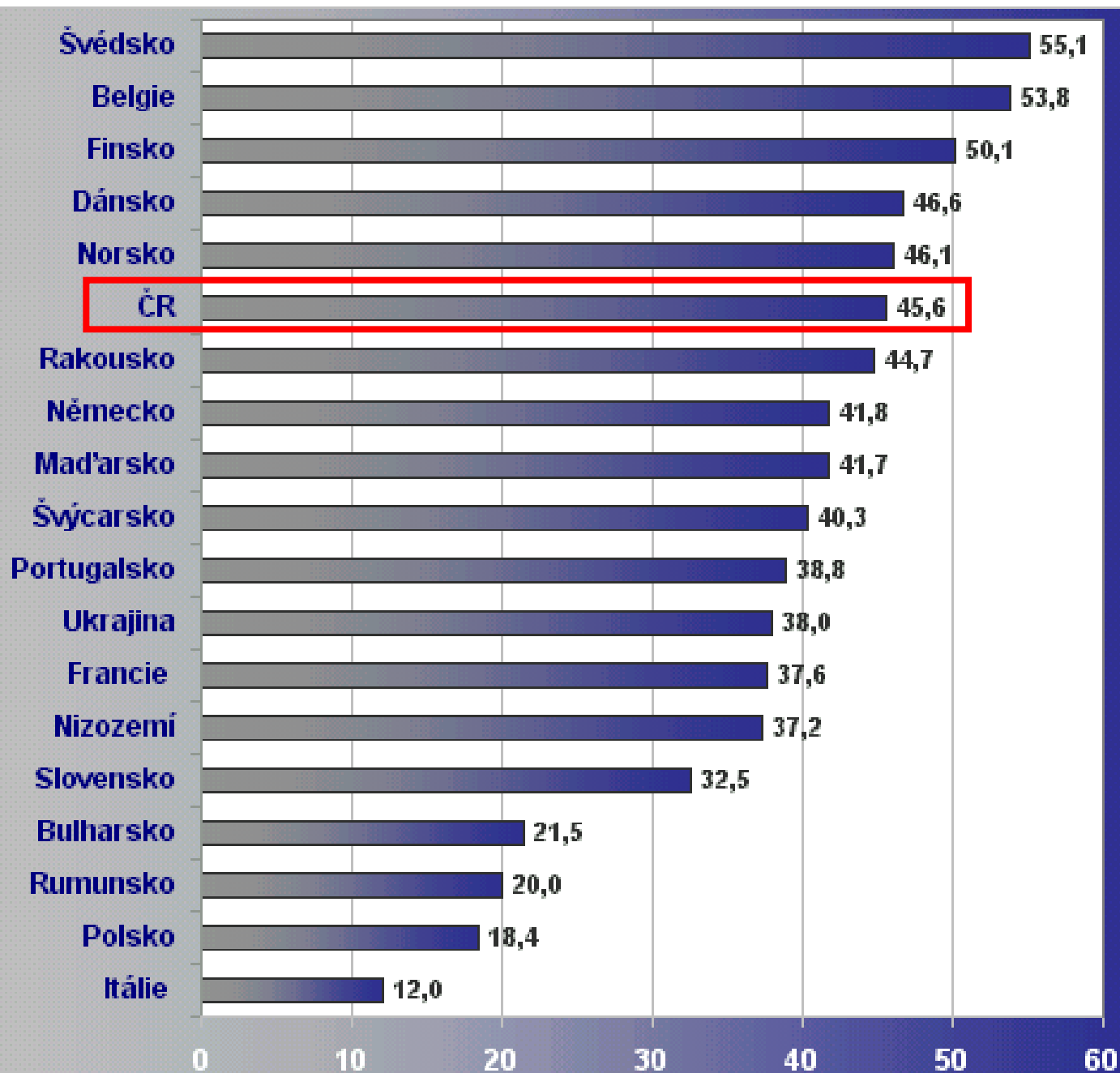
- **Rozvod** je právním ukončením manželství, uskutečňuje se na základě žádosti a dojde k němu rozhodnutím soudu. Do roku 1949 zanikala manželství buď rozvodem (bez možnosti uzavřít další sňatek), nebo rozlukou, která další sňatek umožňovala. Zákon č. 265/1949 sb., o právu rodinném zavedl rozvod jako jedinou formu právního zániku manželství za života manželů.
- V ČR vysoká
- R. 91 – 29 400, r. 96 – 36 000, r. 99 – 23 600, r. 2002 – 33 000, r. 2010 – 29 133, r. **2013 – 27 895**
- Hrubá míra rozvodovosti – počet rozvedených na počet obyvatel středního stavu
- Index rozvodovosti – počet rozvodů na 100 sňatků (r. 91 – 40,8, r. 2002 – 60,2, r. 2010 – 60,8, r. **2013 – 64,1**)
- Prům. délka trvání manželství: r. 91 – 10,3, r. 2002 – 11,7, r. 2008 – 12,3, r. **2012 – 12,8**
- Nízká rozvodovost – Polsko, Itálie, Španělsko, Irsko
- Vysoká rozvodovost – Švédsko, Bělorusko

Sňatky a rozvody 1920–2013

Vývoj sňatečnosti je výrazně sociálně podmíněný jev a velmi citlivě reaguje na ekonomickou, politickou a sociální situaci ve společnosti – viz vývoj počtu sňatků v českých zemích od r. 1919

Mezinárodní srovnání úrovně úhrnné rozvodovosti v Evropě

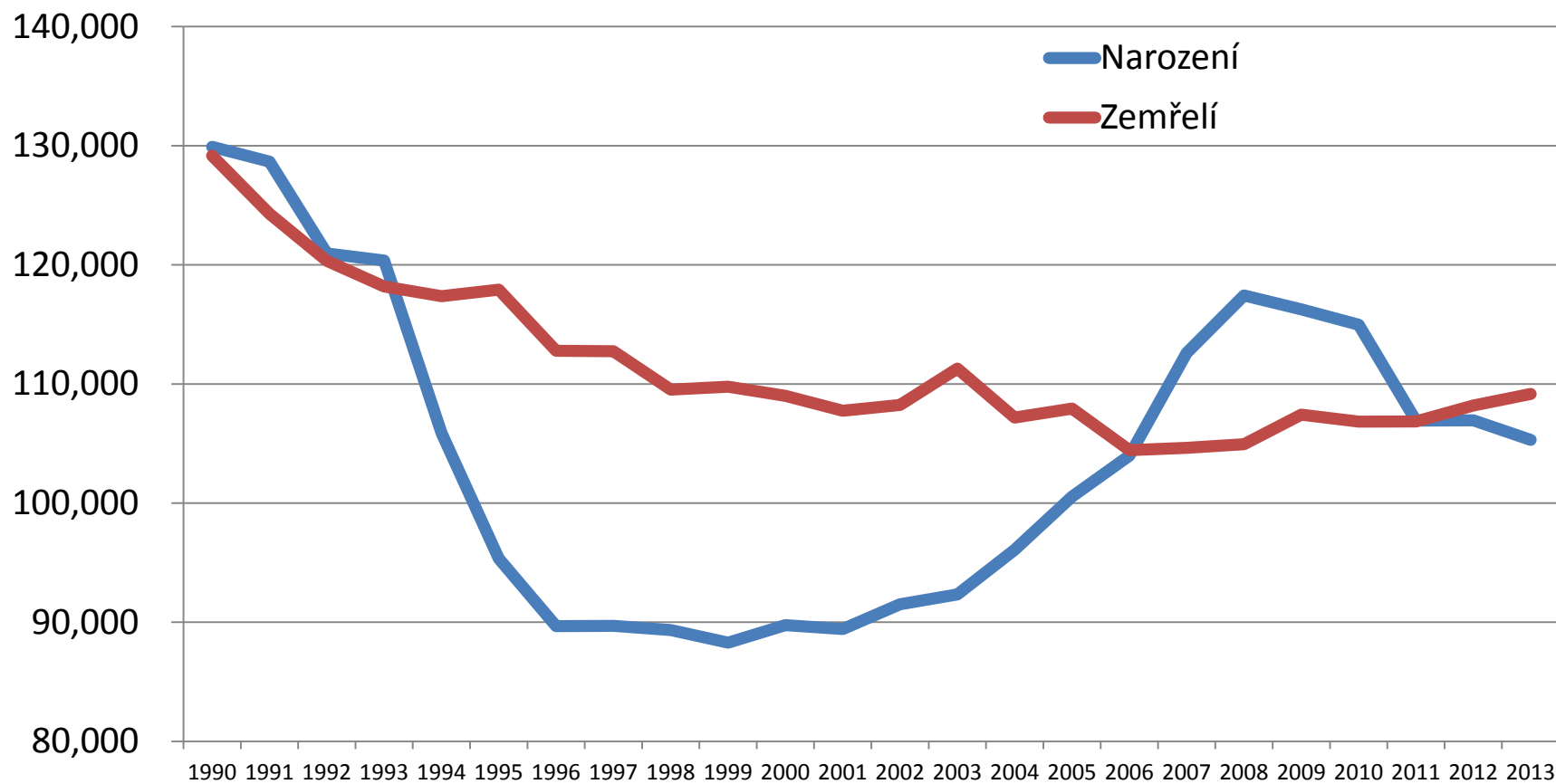
Porodnost

- **Porodnost** je jedním z klíčových demografických procesů, spolu s **úmrtností** představuje základní složku **demografické reprodukce** populací.
- Úroveň porodnosti závisí na **plodivosti**, což je schopnost muže a ženy rodit děti. Jejím výsledným efektem, vyjádřeným počtem narozených dětí, je **plodnost** neboli **fertilita**. Úroveň porodnosti je také ovlivněna vnějšími "nebiologickými" faktory jako např. populační politika státu, bytová situace partnerů, uplatnění na trhu práce, hodnotový systém partnerů, náboženské vyznání apod.

Porodnost

- Po r. 89 hluboký pokles počtu narozených
- 1974–75 – největší porodnost: > 180 000 dětí/rok (přídavky na děti, prodloužená mateřská dovolená)
- 91 - *129 000 dětí, 92 – 122 100, r. 93 – 121 500, 94 – 106 900, 95 – 96 400, 96 – 90 800, 99 – 89 774 (abs. minimum, 8,7 *dětí/1000 obyv. stř. stavu/rok), 02 – 93 047 (1. rok, kdy počet dětí opět roste), 09 – 118 348, **13 – 105 310**

Narození a zemřelí v ČR 1990–2013

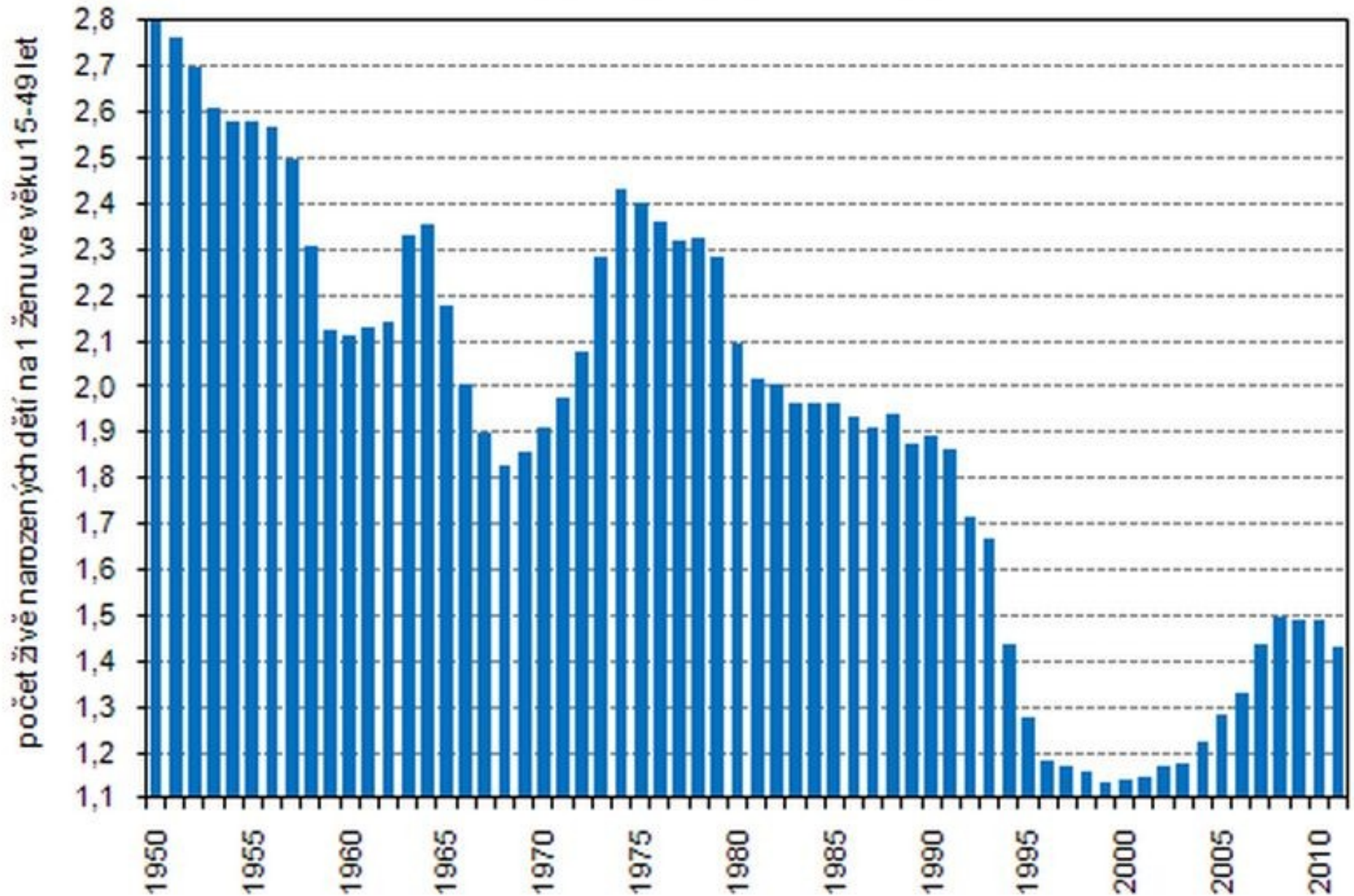

Statistika porodnosti

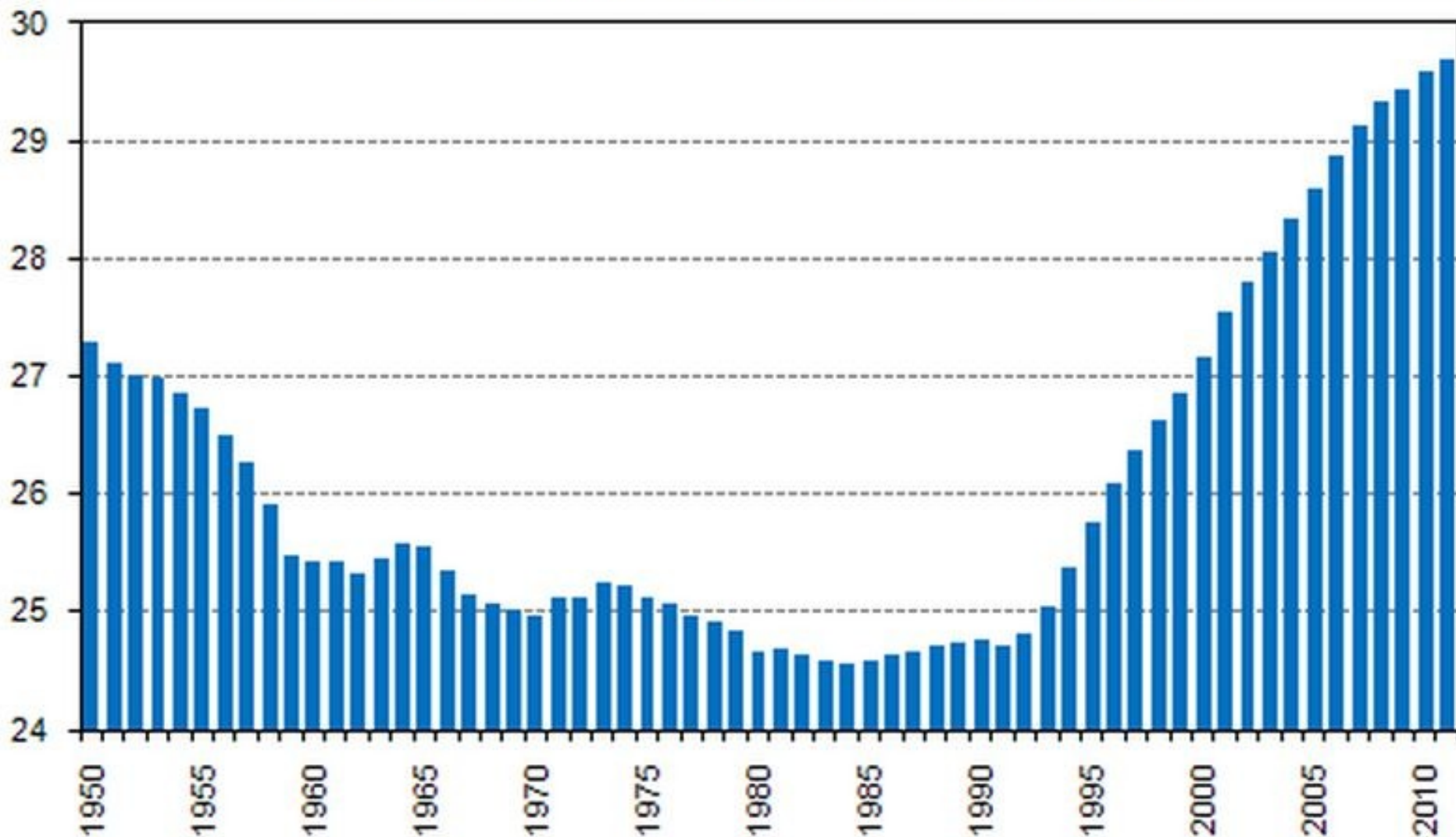
Narozené děti se rozlišují podle několika faktorů:

- dle **rodinného stavu matky** v době porodu - manželské a nemanželské
- dle **projevu**, resp. neexistence známek života - živě a mrtvě narozené
- dle **věku matky** při porodu
- dle **pořadí** - tzn. kolikáté dítě matky to je, biologické a v manželství
- dle sociálně **ekonomických charakteristik** matky (vzdělání, povolání, apod.)
- **Úhrnná plodnost** – počet * dětí na 1 ženu
  - R. 2002 – 1,17, r. 2009 – 1,48, r. **2013 – 1,456**

Úhrnná plodnost v letech 1950-2011

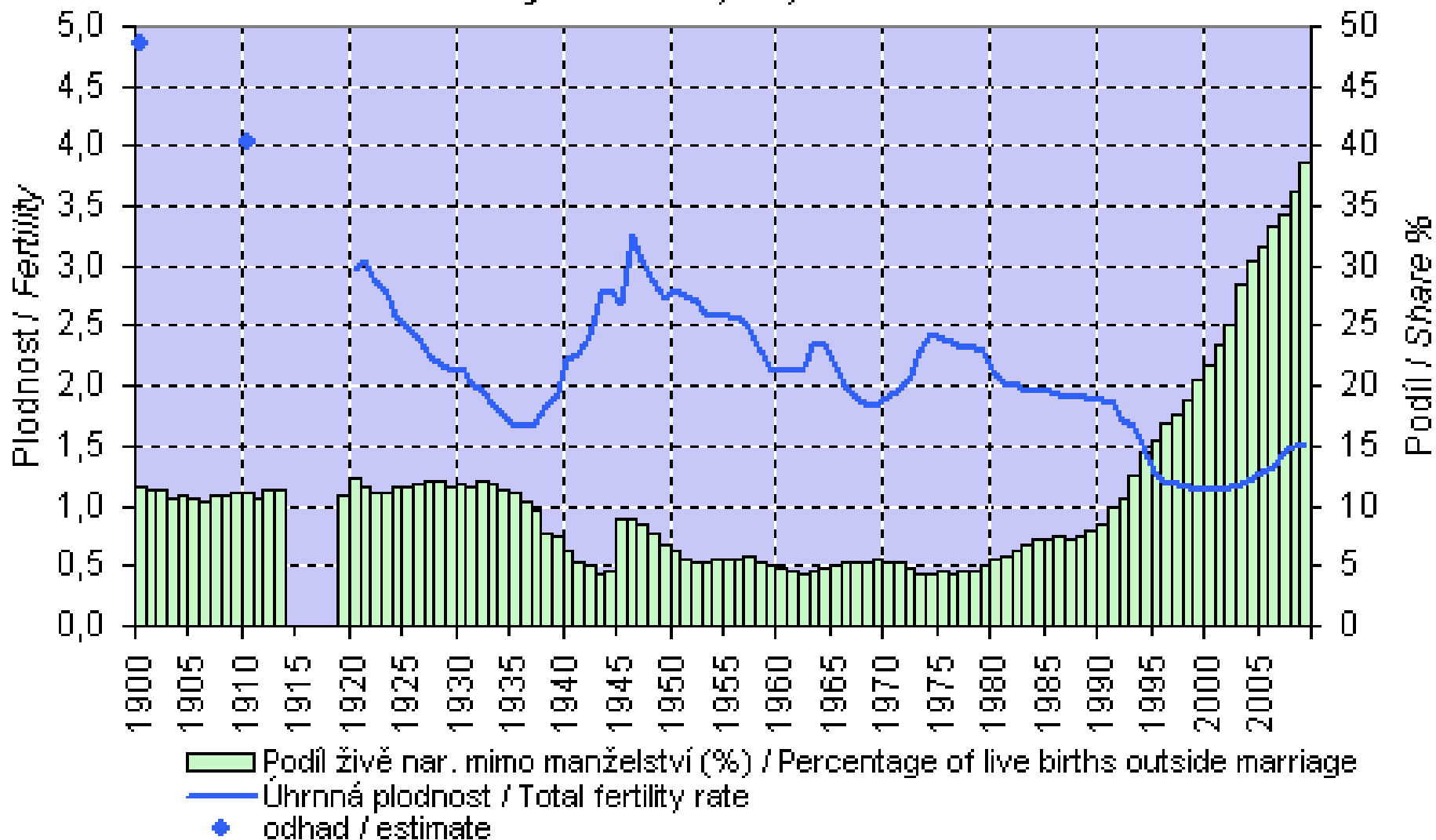

Průměrný věk žen při narození dítěte letech 1950-2011

Ukazatele plodnosti, ČR, 1900-2009

Fertility indicators, CR, 1900-2009

Potratovost

Potratovost je demografický proces, který se váže k oběma základním procesům lidské reprodukce - k porodnosti i k úmrtnosti.

Hlavní faktory ovlivňující úroveň potratovosti:

- legislativní ustanovení
- legalizace až ve 20. st. – první SSSR v r. 1920, v ČSR do r. 1950
trestný čin antikoncepce (*dostupnost, rozšíření, metody*)
- společenské klima
- individuální vlivy (*náboženské přesvědčení, úroveň vzdělání, ekonomická situace*)
- reprodukční zdraví populace
- ukončení těhotenství do 28. týdne

Potrátovost

- Narozením **živého dítěte** se rozumí jeho úplné vypuzení nebo vynětí z těla matčina, jestliže dítě projevuje alespoň jednu ze známek života a má porodní hmotnost
  - a) 500 g a vyšší anebo
  - b) nižší než 500 g, přežije-li 24 hodin po porodu

Známkami života se rozumějí dech nebo akce srdeční nebo pulsace pupečníku nebo aktivní pohyb svalstva, i když pupečník nebyl přerušen nebo placenta nebyla porozena.

*Narozením **mrtvého dítěte** se rozumí úplné vypuzení nebo vynětí z těla matčina, jestliže plod neprojevuje ani jednu ze známek života a má porodní hmotnost 1000 g a vyšší.*

Potratem se rozumí ukončení těhotenství ženy, při němž:

- a) plod neprojevuje ani jednu ze známek života a jeho porodní hmotnost je nižší než 1000 g a pokud ji nelze zjistit, jestliže je těhotenství kratší než 28 týdnů,
- b) plod projevuje alespoň jednu ze známek života a má porodní hmotnost nižší než 500 g, ale nepřežije 24 hodin po porodu,
- c) z dělohy ženy bylo vyňato plodové vejce bez plodu, anebo těhotenská sliznice

Potratem se rozumí též ukončení mimoděložního těhotenství anebo umělé přerušení těhotenství provedené podle zvláštních předpisů.

Potratovost

- V ČR před r. 1989 – vysoká (snadná dostupnost, příhodná legislativa, málo antikoncepce, značná míra tolerance společnosti k interrupcím) – 42 % ze všech těhotenství
- Po roce 1989 mimořádně příznivý vývoj potratovosti
- R. 91 – celkem 120 050 potratů, z toho 106 042 interrupce, 13 985 samovolné potraty
- R. 2002 – 43 743 potratů – z toho interrupce 31 142, sam. potraty 11 256
- R. 2009 – 40 528 potratů, z toho 24 636 interrupce
- **R. 2013 – 37 443 potratů, z toho 22 542 interrupce**

Úmrtnost

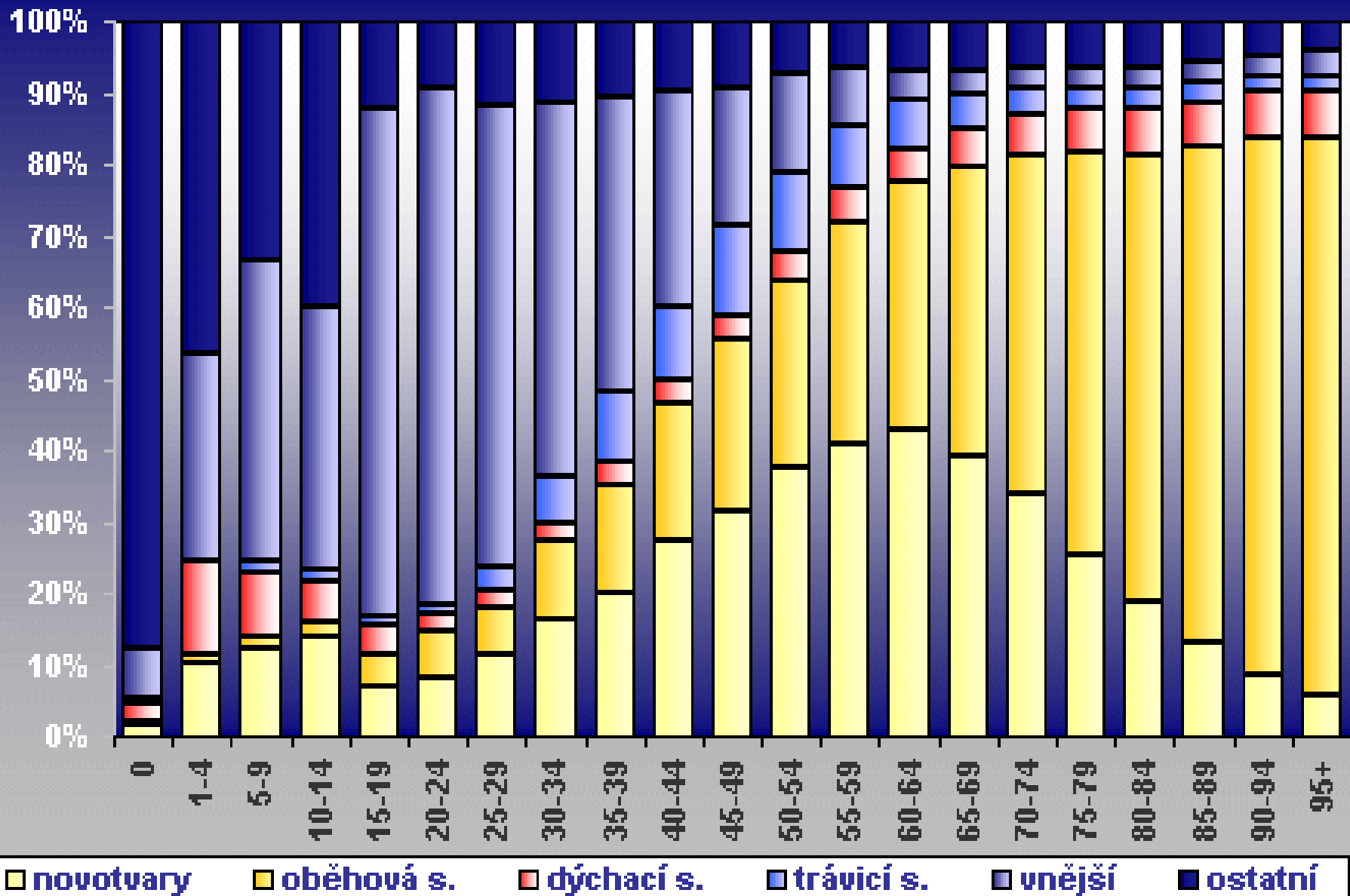
- **Hrubá míra úmrtnosti (hmú)** - nejjednodušší ukazatel vyjadřující úroveň úmrtnosti,
  - = počet zemřelých připadajících na 1 000 obyvatel (*středního stavu*).
- **Faktory ovlivňující úmrtnost**
  - a) genetické faktory** - např. vyšší úmrtnost mužů (*ženy mají nižší úmrtnost a žijí déle, proto studujeme úmrtnost vždy odděleně za jednotlivá pohlaví*)
  - b) ekologické faktory** - např. klimatické podmínky, životní prostředí
  - c) socioekonomické faktory**
    - individuální: životní úroveň, úroveň vzdělání, postoj ke zdraví, péče o vlastní zdraví a využívání preventivních opatření, stravovací návyky, výživa, fyzická aktivita
    - vlivy prostředí: úroveň zdravotnictví, dostupnost a kvalita lékařské péče, rozvoj medicíny a lékařské techniky, systém zdravotní politiky, systém sociálního zabezpečení, ekonomická situace

Úmrtnost

- Do poč. 90. let asi po 30 letech stagnace
- Po r. 90. – stárnutí populace
  - Prodloužení naděje dožití při narození
  - Snížení úmrtnosti kojenců
- Naděje na dožití při narození (=střední délka života):
  - R. 91: M – 68,2, Ž – 75,7
  - R. 02: M – 72,1, Ž – 78,5
  - R. 09: M – 74,2, Ž – 80,1
  - **R. 13: M – 75,2, Ž – 81,1**

Příčiny úmrtí podle věku v ČR (2005)

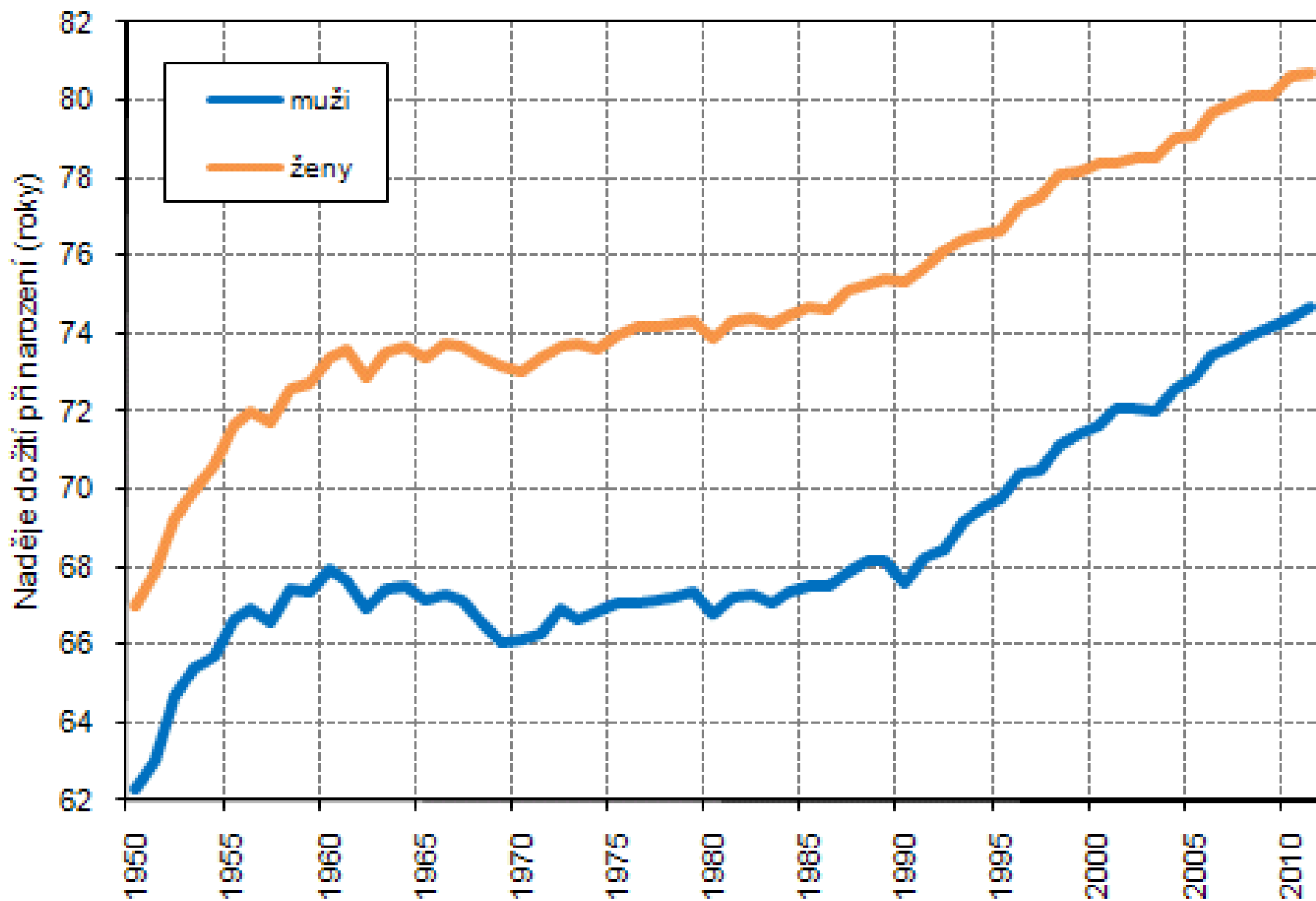
Kojenecká úmrtnost

- Kojenecká úmrtnost = počet zemřelých do 1 roku po narození / počet narozených
- novorozenecká úmrtnost = $kú_{0-27}$ / počet narozených
- R. 91 – úmrtnost dětí do 1 roku – 1 343
- R. 2002 – 385
- R. 2009 – 341
- **R. 2013 – 265**

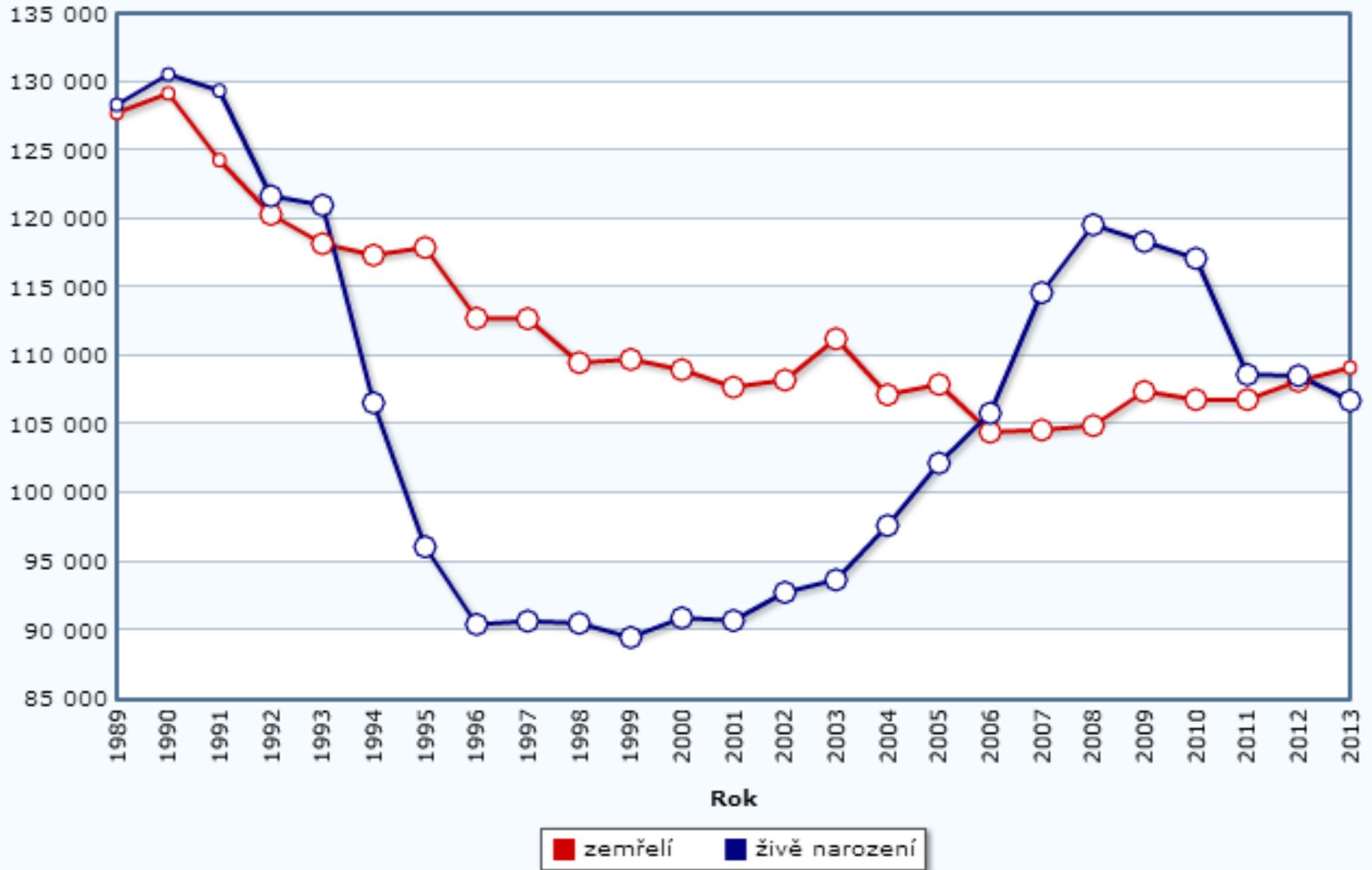
Střední délka života (e_x)

- Střední délka života (*naděje dožití*) - ukazatel vycházející z úmrtnostních tabulek, vyjadřuje počet let, která v průměru ještě prožije osoba ve věku x . Jedná se o ukazatel hypotetický, vycházející z předpokladu zachování stávajících úmrtnostních poměrů, vyjadřuje úmrtnostní situaci v daném roce
- Nejčastěji se udává **střední délka života ve věku 0**, tedy při narození, odděleně za obě pohlaví.

Naděje dožití při narození v letech 1950-2011

Živě narození a zemřelí v České republice

DYNAMIKA OBYVATELSTVA ČR

- Sňatečnost
- Rozvodovost
- Porodnost
- Potratovost
- Úmrtnost
- Migrace

MIGRACE

- Relativně nevratný pohyb, změna trvalého bydliště (místa obvyklého pobytu)
- V 2. pol. 20. st. růst velkého množství přechodných forem
  - IMIGRACE, EMIGRACE, REPATRIACE, UPRCHLICTVÍ

Základní charakteristiky migrace

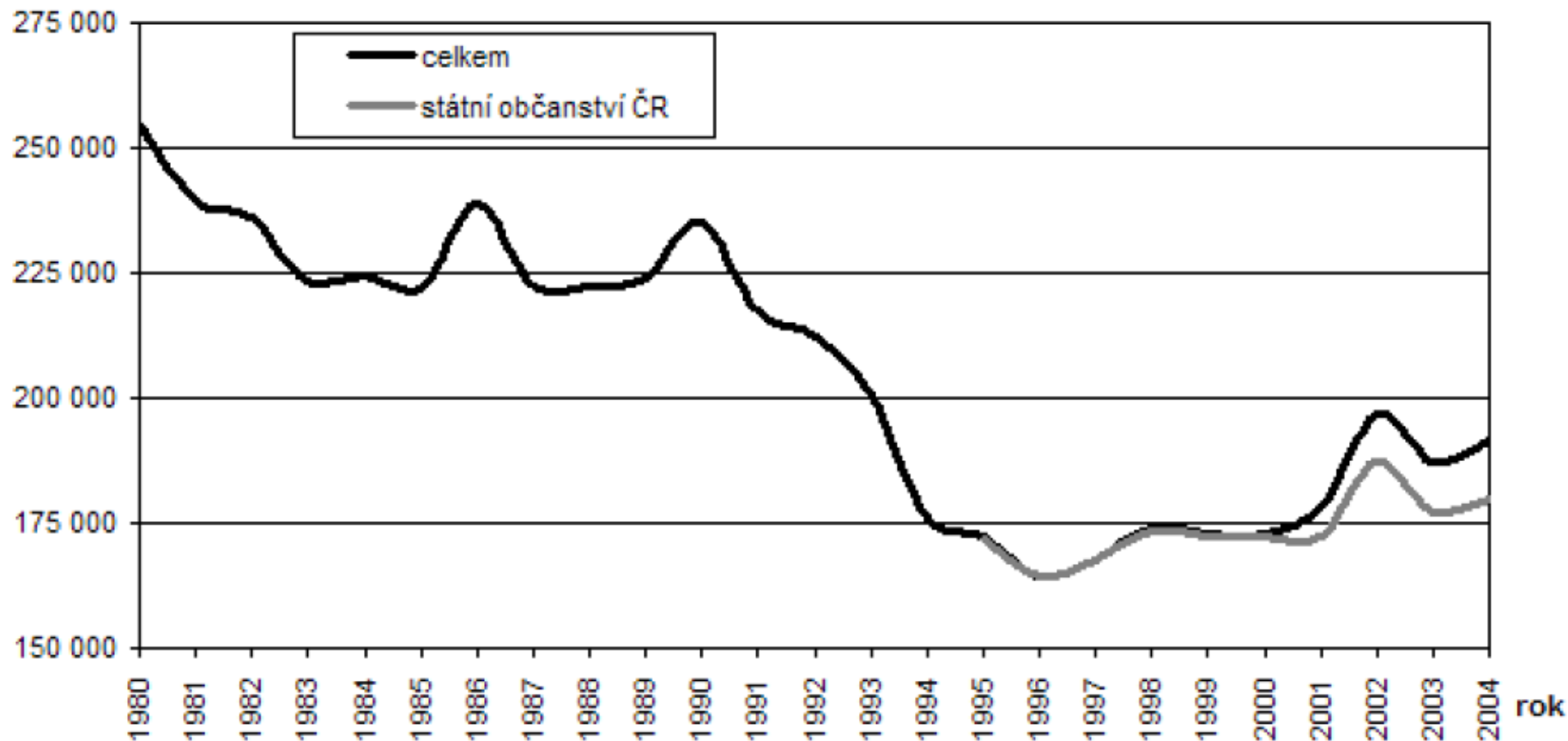
- počet přistěhovalých (I), počet vystěhovalých (E)
- migrační saldo: $MS = I - E/S$
- migrační objem $MO = I + E/S$
- efektivnost migrace: $ME = MS/MO$

- Migrace: vnitřní a zahraniční – rozdíl v metodikách zjišťování, spolehlivosti dat, způsobech evidence, různá kvalita dat a jejich problematická srovnatelnost

Vnitřní migrace

- Registruje se v ČR od r. 1950
- Hlášení o stěhování
- Čtvrtletní publikace v Pohybech obyvatelstva
- Stěhování přes hranice obcí a v Praze přes hranice urbanistických obvodů

- R. 96 – 195 000 se přestěhovalo, r. 2002 – 223 000
- Prům. obyvatel se stěhuje 1x za 50 let
- Větší migrace souvisí s investicemi do určitého území (např. suburbanizace)
- 50. léta – stěhování na Ostravsko – vliv na sídelní strukturu
- 40 % stěhování na krátké vzdálenosti (v rámci okresu)

Objem vnitřního stěhování v ČR za roky 1980-2004

počet osob

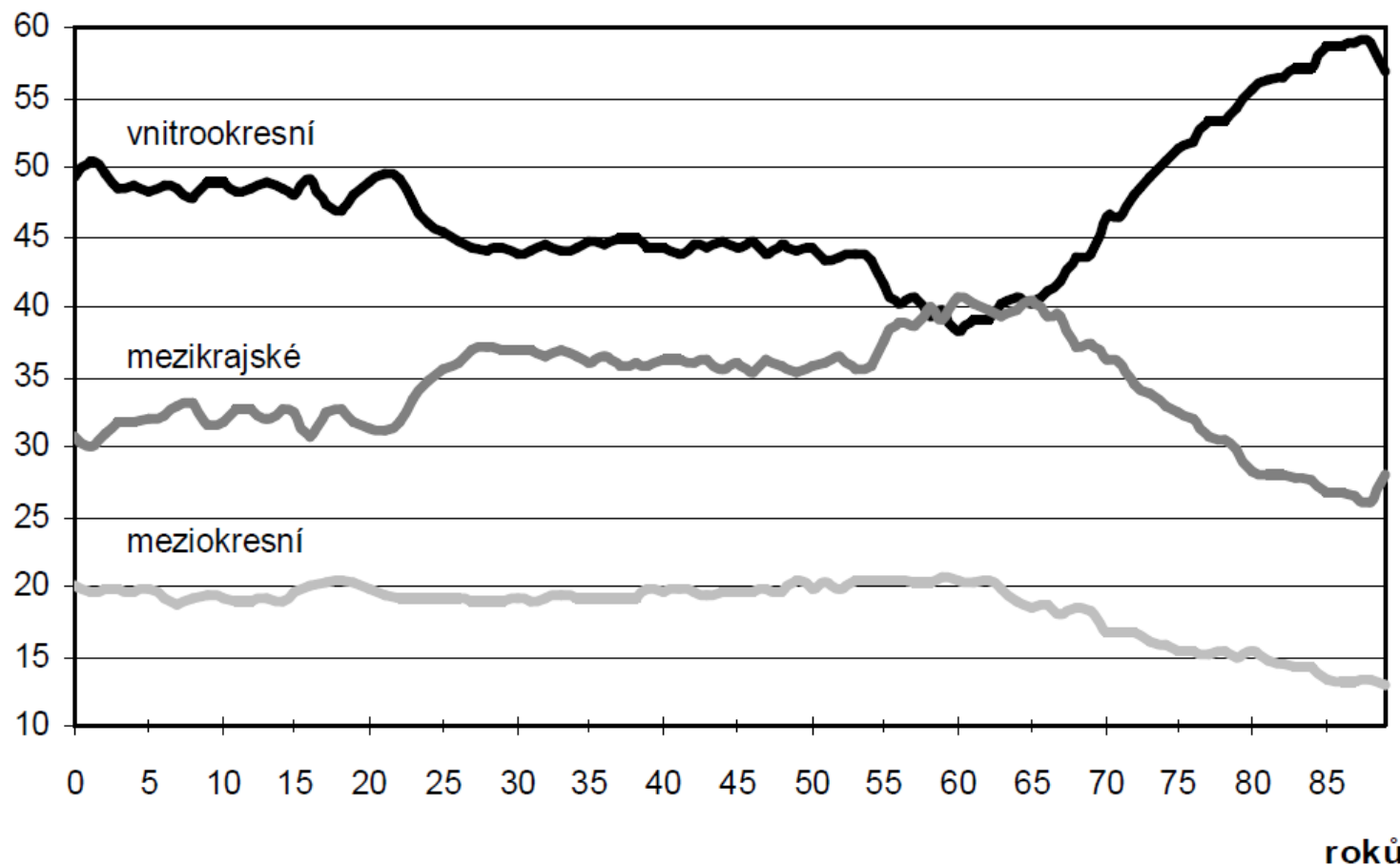
Poznámka ke grafu: Rozdělení podle státního občanství je sledováno od roku 1995. Od roku 2001 došlo k metodické změně ve sledování.

Ptáček, P., Polášek, V., Toušek, V. *Regionální aspekty vnitřní migrace v České republice v období 1991–2004*. Konference České demografické společnosti 2007: „Regionální demografie“ Olomouc: ČSÚ, 2007. s. 207-224, ISBN 80-86746-04-6. URL

<[http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/migrace/\\$File/vladimir_polasek1.pdf](http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/migrace/$File/vladimir_polasek1.pdf)>

Objem vnitřního stěhování v ČR podle věku v souhrnu za roky 1991-2004

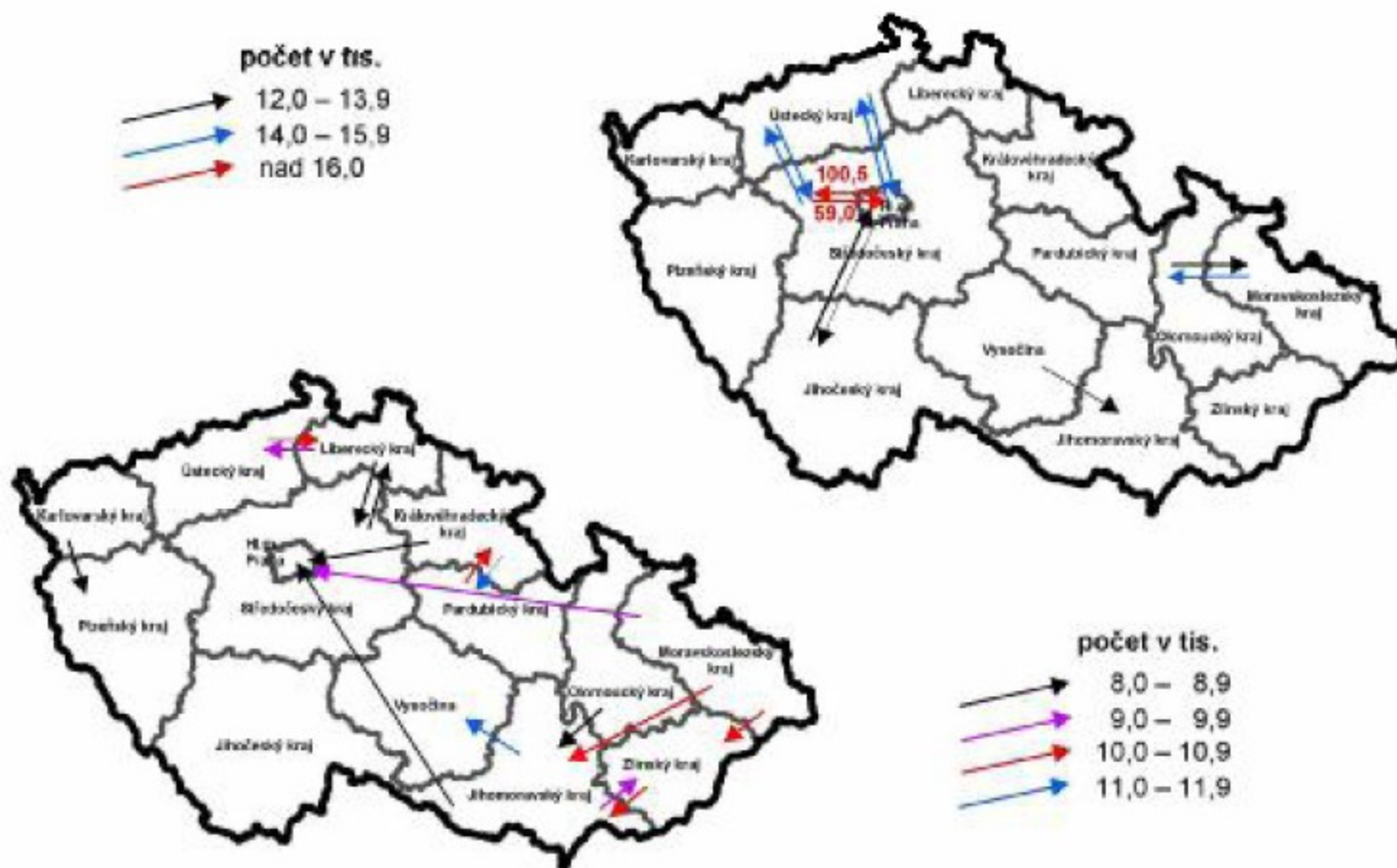
podíl v %

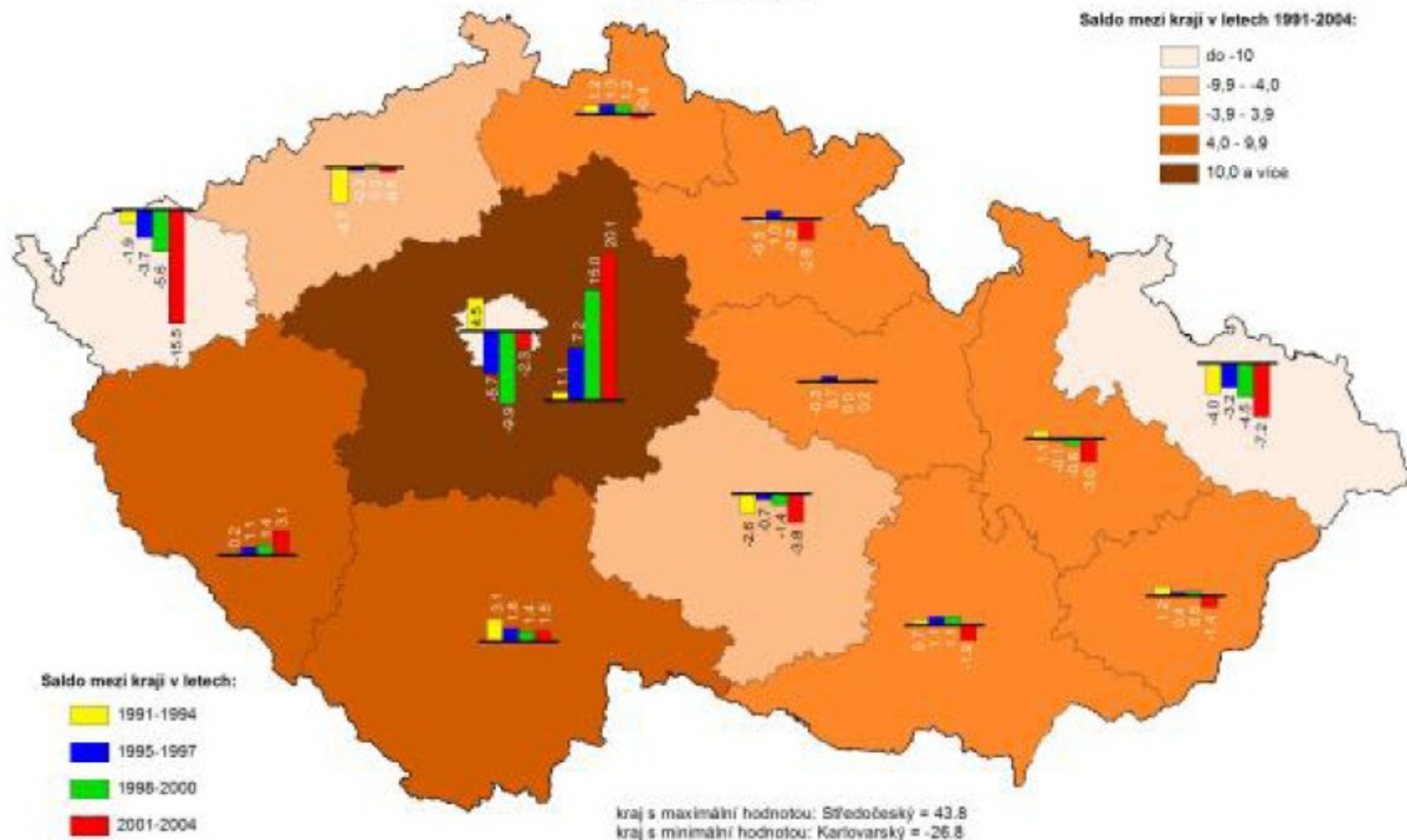
Struktura vnitřního stěhování v ČR podle vzdělání a prostorových typů stěhování za roky 1991-2004

Stěhování	Základní	Střední	Úplné střední	Vysokoškolské
Vnitrookresní	50,4	51,4	42,9	25,8
Meziokresní	18,3	19,0	19,9	18,9
Mezikrajské	31,3	29,6	37,3	55,3
Celkem	100,0	100,0	100,0	100,0

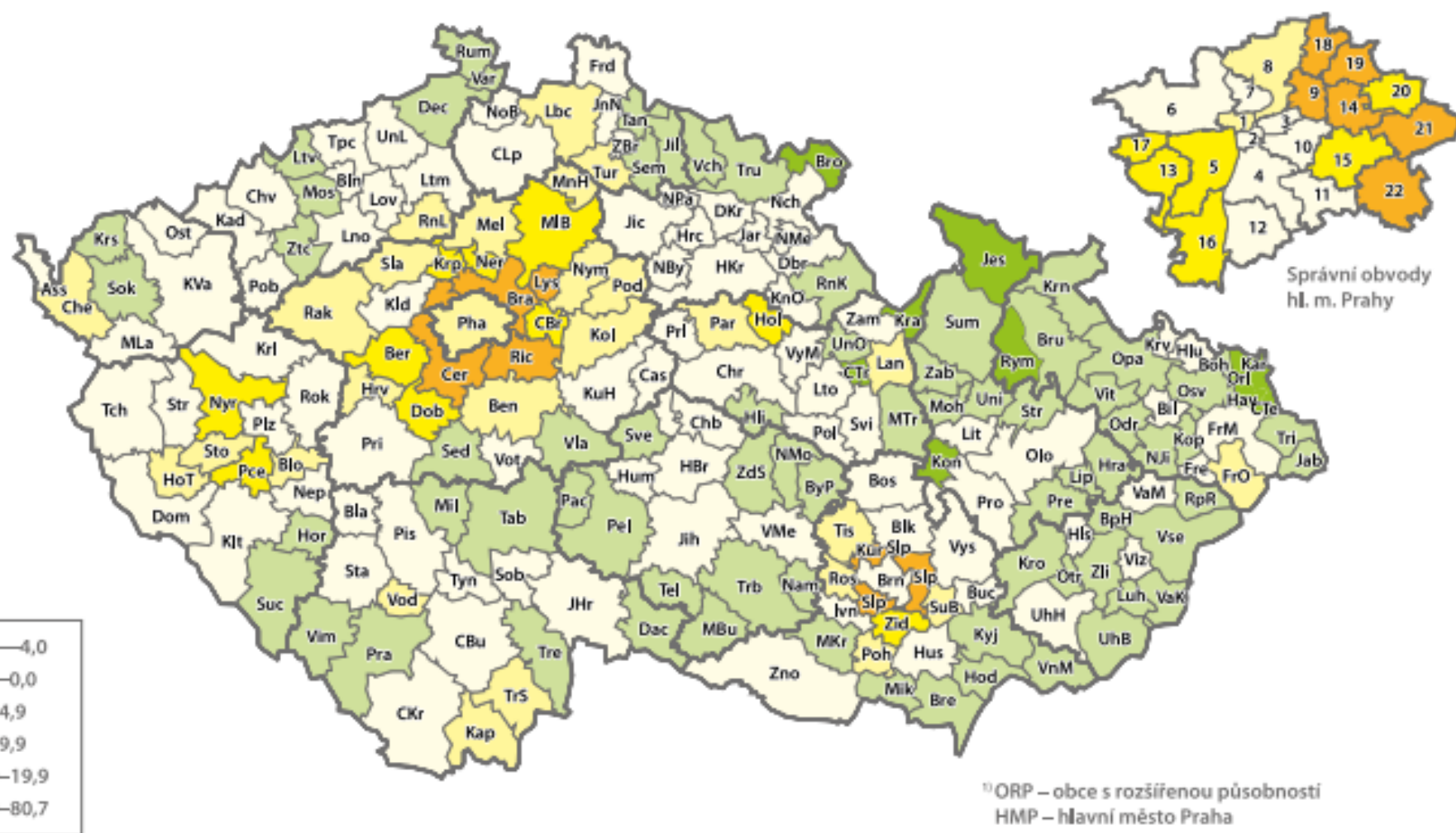
Proudy stěhování mezi kraji v ČR v souhrnu za roky 1991-2004

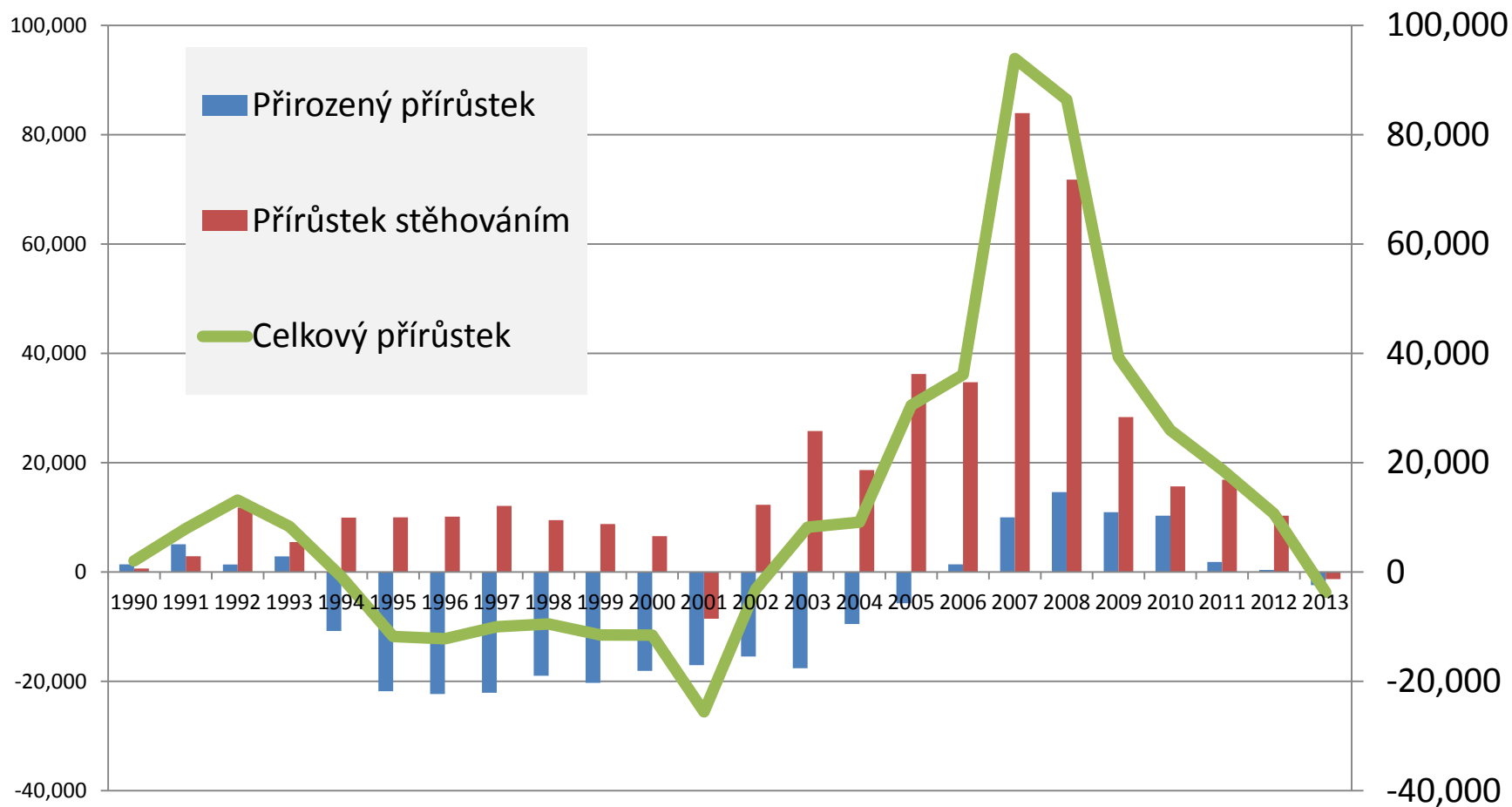
Saldo stěhování mezi kraji v ČR na 1000 obyvatel
(v letech 1991-2004)

Změna počtu obyvatel ve správních obvodech ORP a HMP¹⁾ mezi roky 2001 a 2011 (v %)

Celkový přírůstek obyvatel ČR 1990–2013

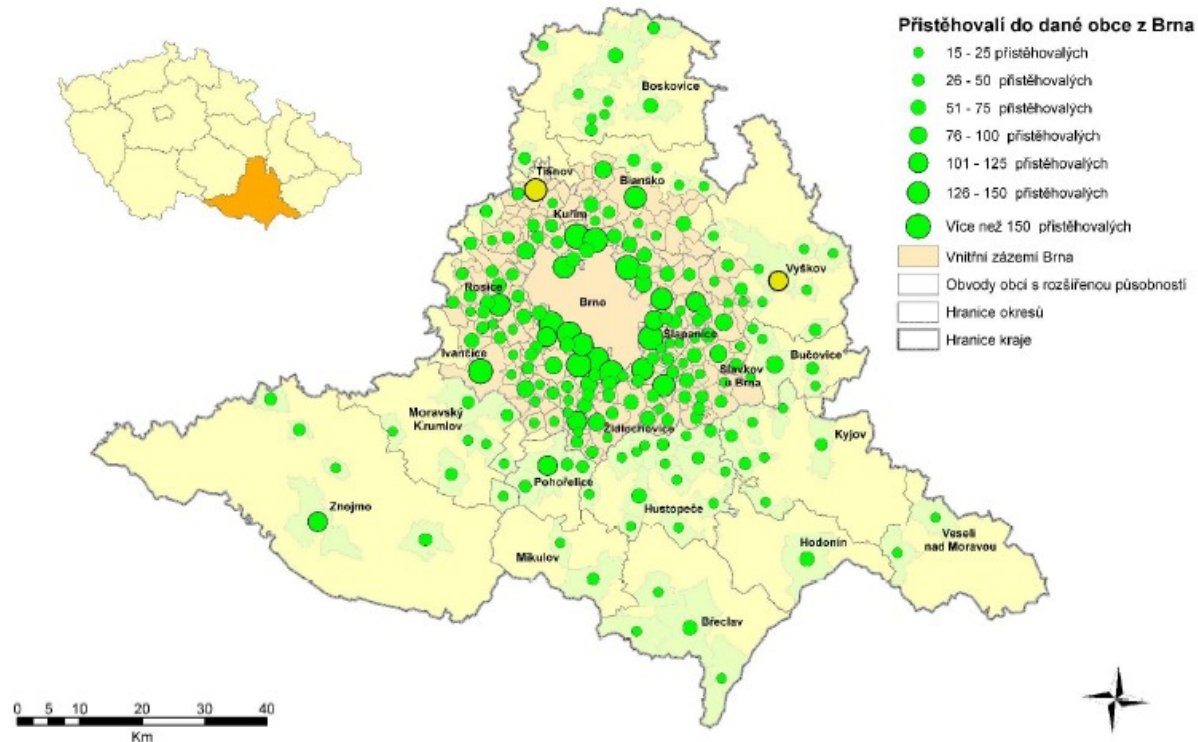
Suburbanizace

Suburbanizace je proces, při kterém se **existující aktivity** (administrativa, bydlení, logistika, obchod, služby, výroba) **přesunují z centrálních částí kompaktně zastavěného území měst na volné plochy mimo kompaktní zástavbu a do lokalit u administrativních hranic měst, resp. za tyto hranice** v rámci území metropolitních regionů či aglomerací. Součástí suburbanizačního procesu je rovněž alokace nově vznikajících aktivit do těchto oblastí prostorově výrazně oddělených od kompaktních měst a přitom s nimi funkčně spjatých silnými vazbami. Suburbanizace je vyvolána neustále rostoucími prostorovými nároky a požadavky na komfort ze strany jednotlivců i organizací.
(*Ústav pro ekopolitiku, o.p.s.*)

Suburbanizaci může rozdělit na:

- Rezidenční – osidlování periferních oblastí města. Ve velké míře je realizována výstavbou rodinných domů a nízkopodlažní zástavbou.
- Komerční – výstavba obchodních a průmyslových zón a lokalizace dalších komerčních funkcí mimo kompaktně zastavěné území na periferiích.

Vystěhovalí z Brna do obcí Jihomoravského kraje v období 2001 - 2004

Suburbanizace

- Dříve:
  - Zázemí – blízké okolí města – zásobovalo městské obyvatelstvo zemědělskými produkty a náleželo pod správu většího centra
- Dnes:
  - Původní závislost města na zázemí se postupně obrátila a typickým rysem aglomerovaných obcí je v současnosti vysoký podíl dojíždějících za prací, službami i zábavou do jádrových měst
  - Z řady původně venkovských obcí v zázemí měst se pod vlivem suburbanizace stávají obce příměstské s městským způsobem života
  - Především mladé rodiny s dětmi s vyšším vzděláním -> vznikají specifické nároky na vybavenost obce (kapacity mateřských a základních škol, hřiště apod.)
  - Starousedlíci spíše lidé starší s nižším vzděláním
  - -> nastávají rozdíly v ekonomickém statusu novo- a starousedlíků i k sociální polarizaci

Paradoxem je, že lidé se stěhují na venkov, který v podstatě venkovem není, pobývají zde většinou jen přes noc, navíc přinášejí městský způsob života, kterým se od místních starousedlíků také odlišují. Často se ohradí vysokým plotem, za kterým venkov ani nevidí. Většina aktivit novousedlíků zůstává orientována do jádrového města. Vznikají tak větší nároky na dopravní infrastrukturu a obslužnost, zvyšuje se intenzita dopravy.

Hl. příčiny residenční suburbanizace

- touha po vlastním bydlení v kvalitním prostředí (splňující požadavky na zdravé a klidné prostředí se zázemím přírodní zeleně, snaha odpoutat se od přelidněného města zatíženého stresem)
- růst životní úrovně některých skupin obyvatelstva a jejich schopnost samostatně řešit bydlení (první vlna suburbanizace - prominenti minulého období, restituenti, noví podnikatelé, specifické profese – právníci, lékaři, vyšší úředníci, druhá vlna suburbanizace – středně příjmové skupiny s využitím hypoték),
- růst individuální mobility (prudký nárůst automobilové dopravy dostupné širokým vrstvám společnosti),
- neschopnost měst nabídnout dostatečné množství reálných a disponibilních ploch kryjících pro poptávku po bydlení v různých formách (problémy se zajištěním nezbytných podmiňujících investic, nevyjasněné vlastnické vztahy),
- růst ceny pozemků ve městě (spekulace s pozemky ze strany vlastníků, ceny pozemků neodrážejí nezbytné podmínky zainvestování),
- nízké ceny pozemků v okolí měst (původní zemědělské plochy s nízkou cenou jsou vlastníky přes územní plán zhodnoceny na plochy stavební s cenou nižší než ve městech),
- komplikovaná, zdlouhavá a dražší nová výstavba ve městech,
- podstatně jednodušší, kratší a levnější nová výstavba v malých obcích (mnohdy s nedořešenými vazbami infrastruktury a nezbytné občanské vybavenosti, které se projeví až s časovým odstupem),
- nižší provozní náklady na bydlení v okolních obcích než ve vlastním městě.

Negativní projevy suburbanizace

- „**Urban sprawl**“ (**sídelní kaše**) – plošné rozrůstání (bujivé nebo rozpínání) města formou výstavby jeho nových objektů a čtvrtí, rezidenčních i komerčních, v jeho těsném zázemí i v odlehlějších lokalitách, kde díky tomu je obtížné rozpoznat hranice města. Tato nová výstavba je charakterizována rozvolněností, nízkou hustotou a prostorovou roztržitostí. Často se jedná o zástavbu na volných plochách („greenfields“) bez návaznosti na infrastruktury a bez občanské vybavenosti.
- **Brownfields** – pozemky a budovy v urbanizovaném území, které ztratily svoje původní využití nebo jsou málo využité. Často vykazují ekologické poškození a zdevastované výrobní i jiné budovy. Z mnoha důvodů brownfields představují rozsáhlou část zastavěného území v mnoha našich městech (od 3–20 % jejich zastavěného území). Mají nejen negativní ekonomické účinky, ale také neblahý fyzický vliv na své širší okolí. Složitost jejich řešení, nejistoty, zvýšená rizika a náklady spojené s renovací a novým využitím odrážejí soukromý kapitál od aktivní ekonomické intervence. „Brownfields“ obvykle vyžadují různé formy veřejné intervence k tomu, aby se odbouraly bariéry bránící jejich rozvoji, a nastartoval se proces jejich nového využití (*definice dle sítě evropských subjektů CABERNET – Concerted Action on Brownfield and Economic Regeneration Network*).

Procesy související se suburbanizací

- **Gentrifikace** – proces, při němž dochází k rehabilitaci obytného prostředí některých čtvrtí v centrálních částech velkých měst a k postupnému vytlačování a nahrazování původního obyvatelstva příjmově silnějšími vrstvami nově příchozích "gentrifierů". Gentrifikace spočívá v revitalizaci městského centra a zároveň v postupném nahrazení původního obyvatelstva obyvateli s vyšším sociálním statusem (manažeři, profesionálové, tzv. yuppies). Pro gentrifikované oblasti jsou charakteristické malé domácnosti (jednočlenné, dvoučlenné) a luxusní byty. Často působí současně gentrifikační, revitalizační a komercializační procesy. V Brněnské aglomeraci je možno první náznaky tohoto procesu zaznamenat v historickém jádru města, ale jde pouze o ojedinělé pokusy vázané na objekty, ne na celé bloky.
- **Citadelizace** – vytváření totálně izolovaných, uzavřených a chráněných zón v atraktivním prostředí, které soustřeďují nejbohatší vrstvy (elity) obyvatelstva. Citadelizaci můžeme označit jako určitou formu gentrifikace, obecně však platí, že citadely mají vyšší úroveň než gentrifikované čtvrti. Tento trend se zatím v Brněnské aglomeraci neuplatnil.
- **Ghettoizace** – vznik oblastí koncentrace dlouhodobě vyloučené vrstvy obyvatelstva (často etnicky homogenních) s nízkou sociální i ekonomickou úrovní. Dochází zde k úpadku bytového fondu, růstu kriminality a posilování sociopatogenních jevů. Ke vzniku ghett dochází většinou ve zdevastovaných oblastech vnitřního města. V Brněnské aglomeraci je možno tyto oblasti identifikovat ve vnitřním městě Brně (Bratislavská – Cejl, Husovice, Staré Brno, oblast jižně od ulice Křenové).

Suburbanizace

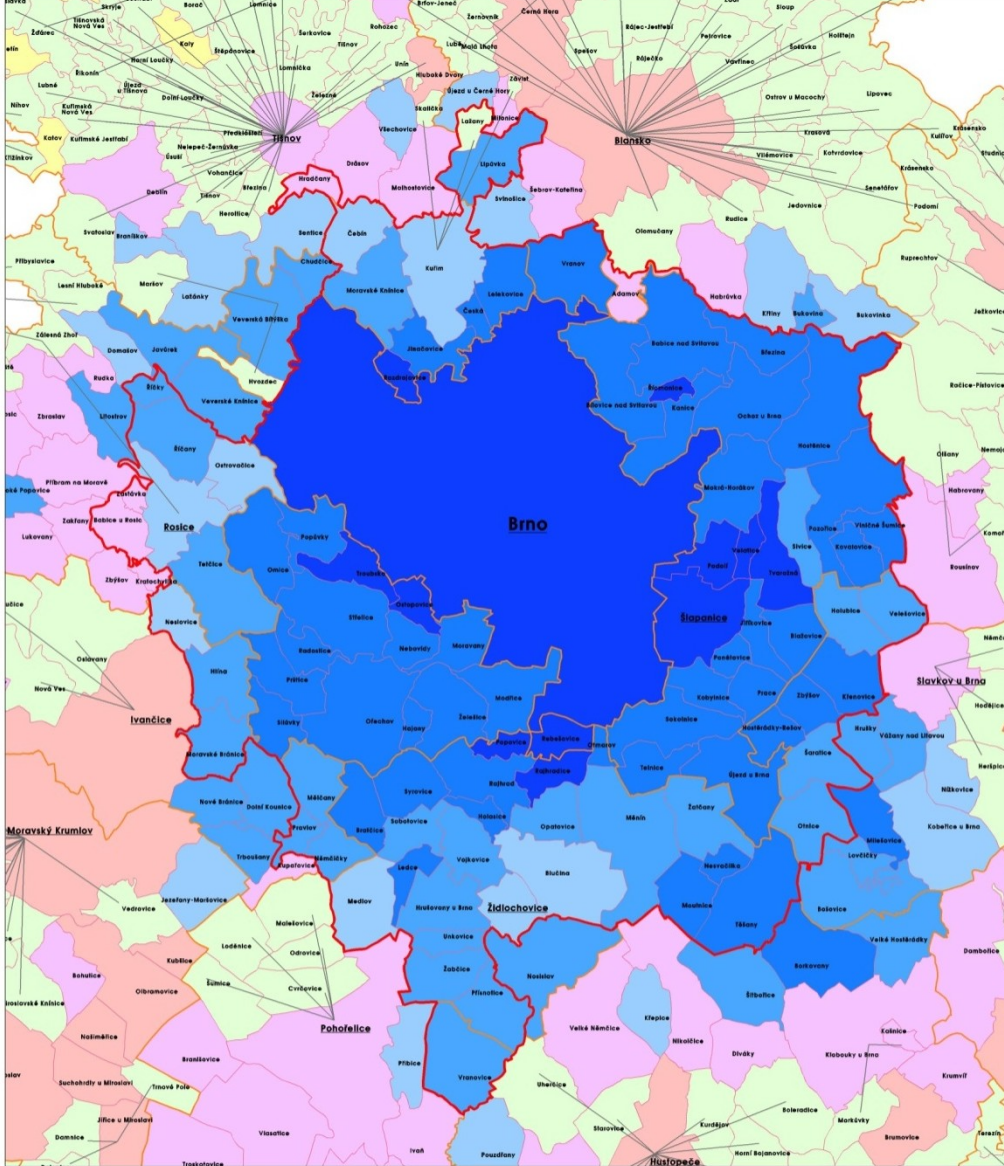

Suburbanizace

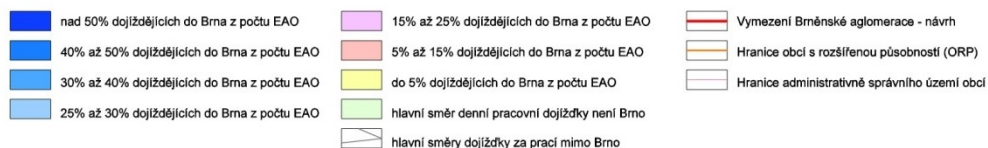
Délka dojížděky za prací vztažena k počtu dojíždějících v % dle výsledků SLBD 2001

Dojíždka v časovém pásmu	Procentuální vyjádření dojíždějících	100%
do 14 minut	31%	66%
15 až 30 minut	36%	
31 až 45 minut	20%	34%
46 až 60 minut	8%	
61 až 90 minut	3,5%	
nad 90 minut	2,5%	

Denní pracovní dojíždka do Brna (zdroj SLBD 2001)

Denní pracovní dojíždka za obcí s hlavním směrem dojížděky do Brna (procento dojíždějících každodenně za práci do Brna z celkového počtu EAO obce)

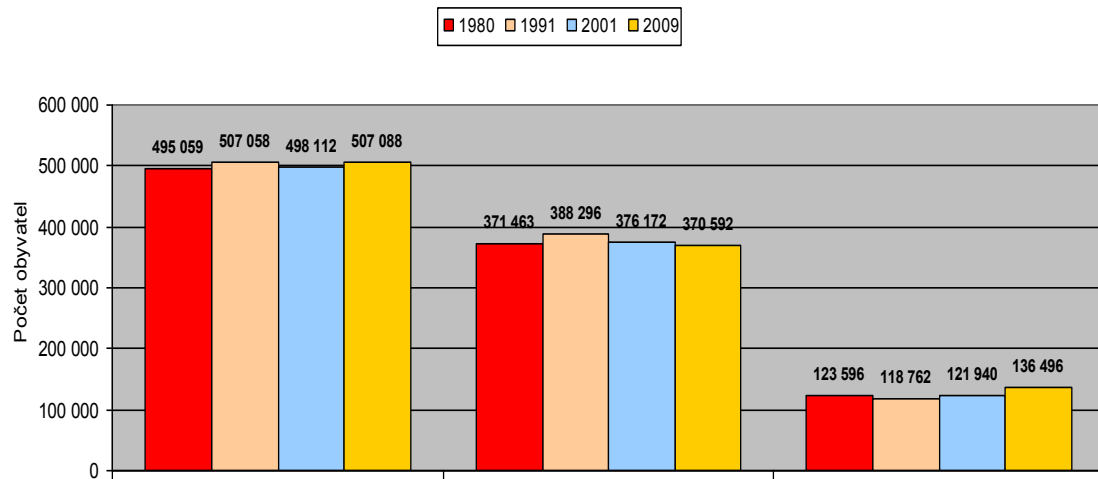
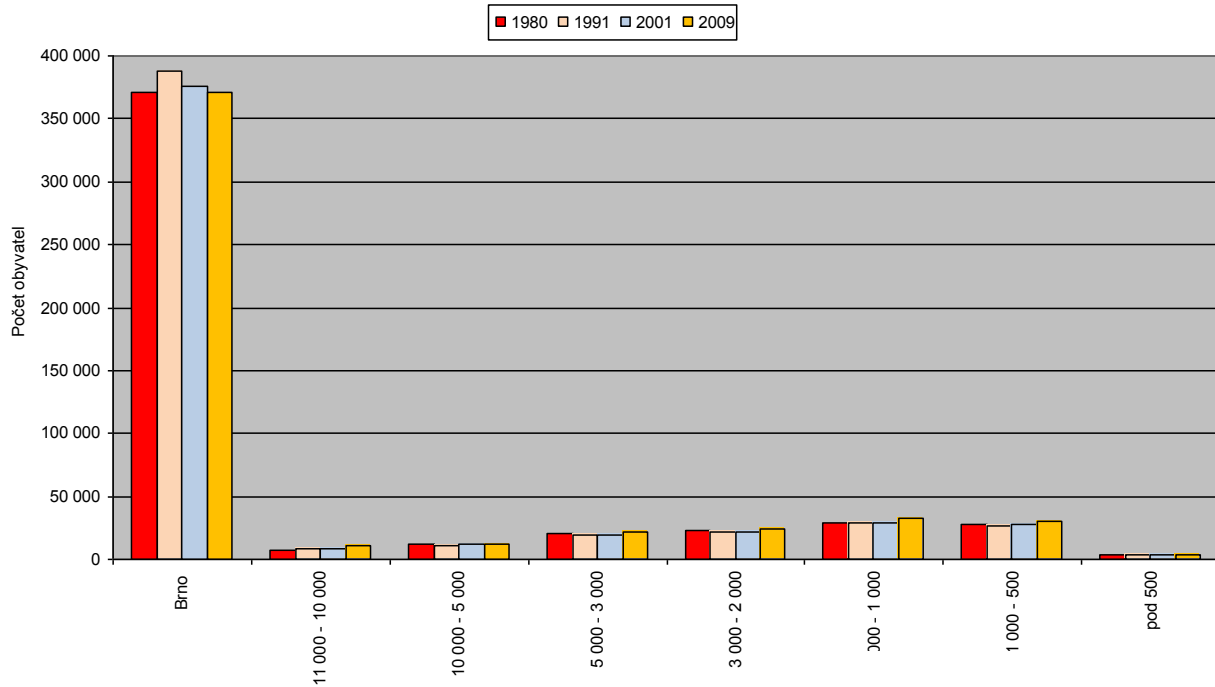
Kolektiv autorů: Územní studie aglomeračních vazeb města Brna a jeho okolí. Brno: ATELIER ERA - sdružení architektů Fixel & Pech, 2010. (Zadavatel: Jihomoravský kraj)

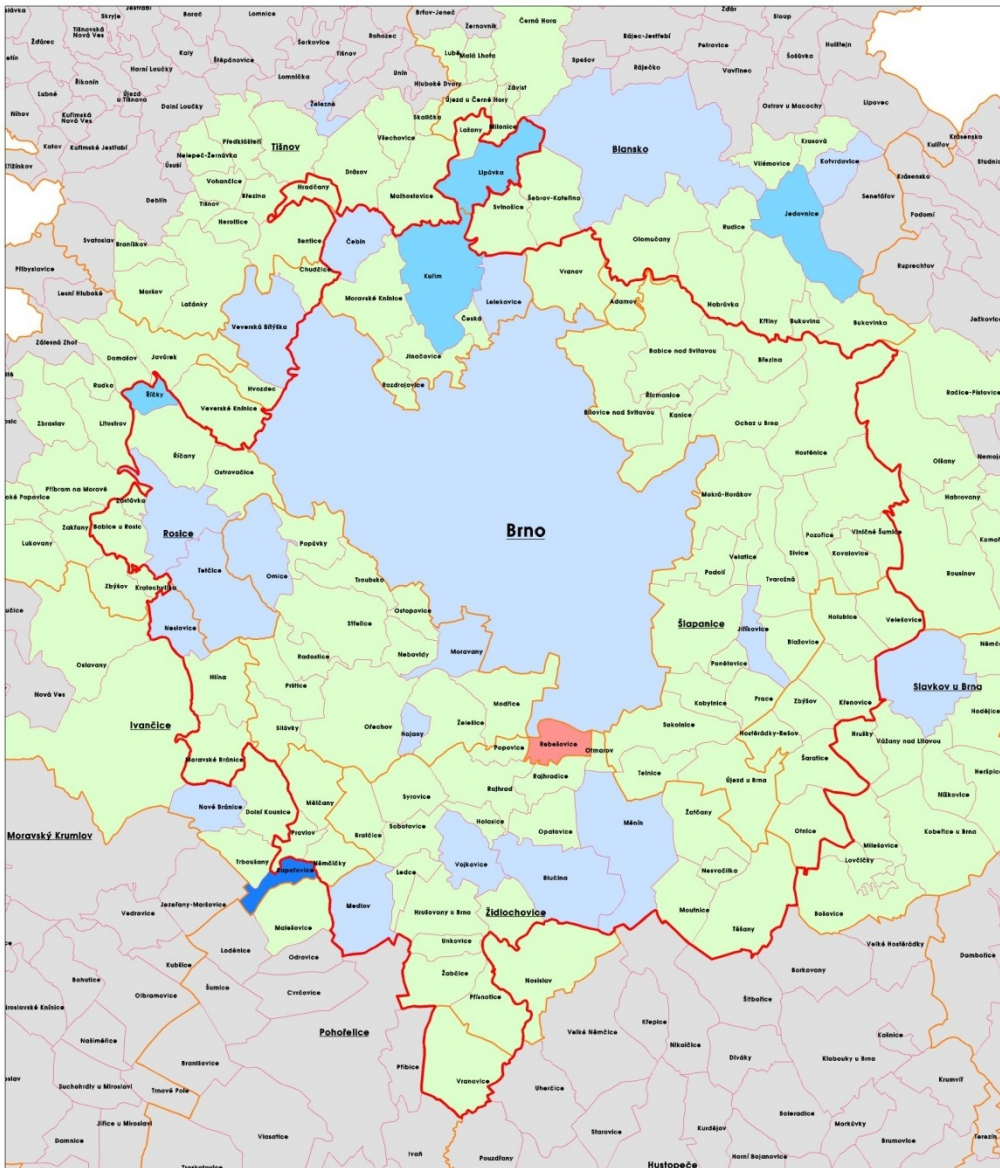
Vývoj počtu obyvatel Brněnské aglomerace 1980 až 2009 podle velikostních skupin obcí v roce 2009

Velikostní skupina	počet	1980	1991	2001	2009	1980 - 1991	1991 - 2001	2001 - 2009	1991 - 2009
Brno	1	371 463	388 296	376 172	370 592	16 833	-12 124	-5 580	-17 704
11 000 - 10 000	1	7 695	8 621	8 930	10 492	926	309	1 562	1 871
10 000 - 5 000	2	11 819	11 157	11 510	12 340	-662	353	830	1 183
5 000 - 3 000	6	20 359	19 154	19 520	21 967	-1 205	366	2 447	2 813
3 000 - 2 000	10	22 524	21 267	21 784	23 821	-1 257	517	2 037	2 554
2 000 - 1 000	24	29 571	28 723	29 384	33 163	-848	661	3 779	4 440
1 000 - 500	40	27 778	26 222	27 194	30 519	-1 556	972	3 325	4 297
pod 500	12	3 850	3 618	3 618	4 194	-232	0	576	576
Celkem	96	495 059	507 058	498 112	50 7088	11 999	-8 946	8 976	30

Vývoj počtu obyvatel Brněnské aglomerace 1980 až 2009 podle velikostních skupin obcí v roce 2009

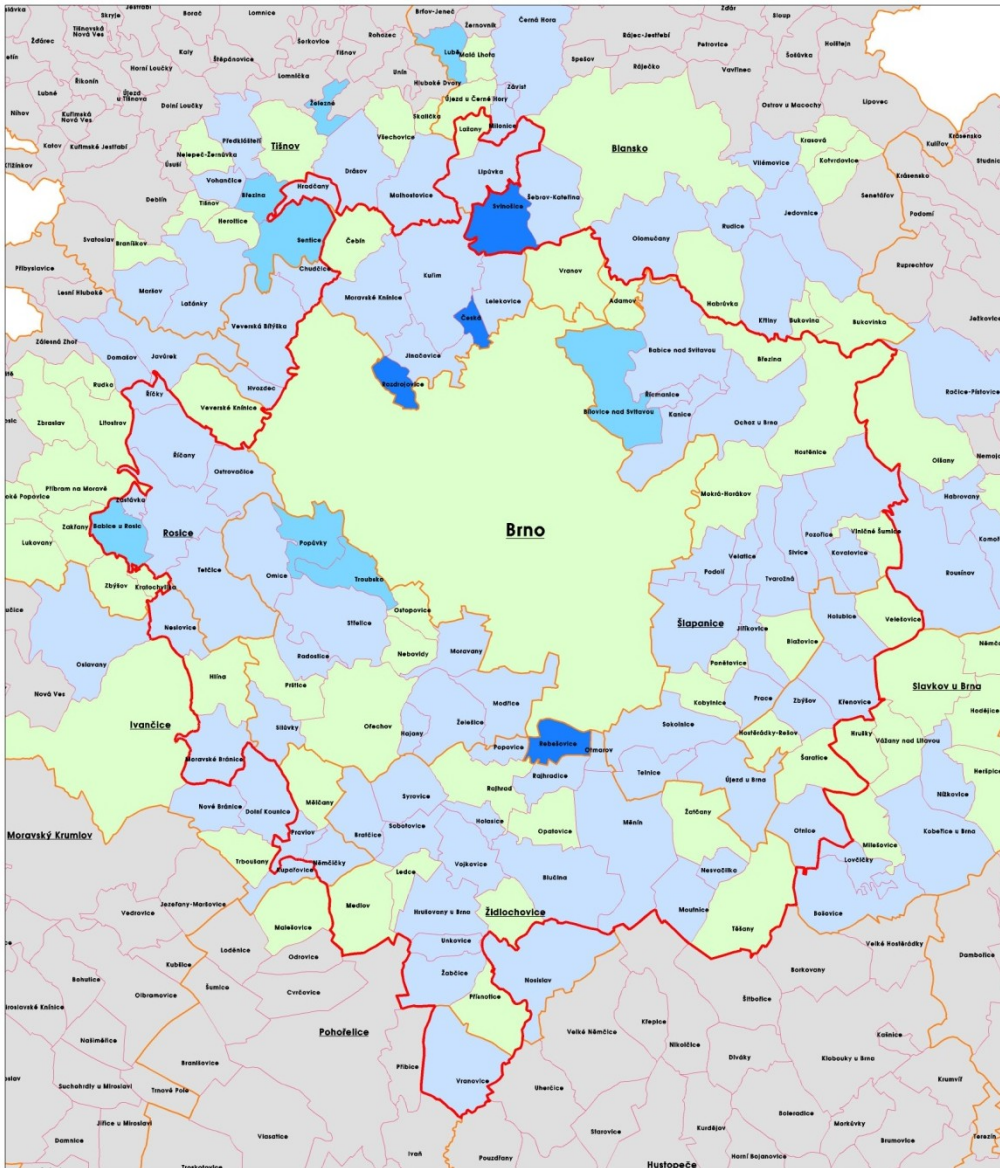
1980	495 059	371 463	123 596
1991	507 058	388 296	118 762
2001	498 112	376 172	121 940
2009	507 088	370 592	136 496

Růst počtu obyvatel v obcích v období 1980 až 1991

přifázený k hranicím jednotlivých obcí (zdroj - ČSÚ)

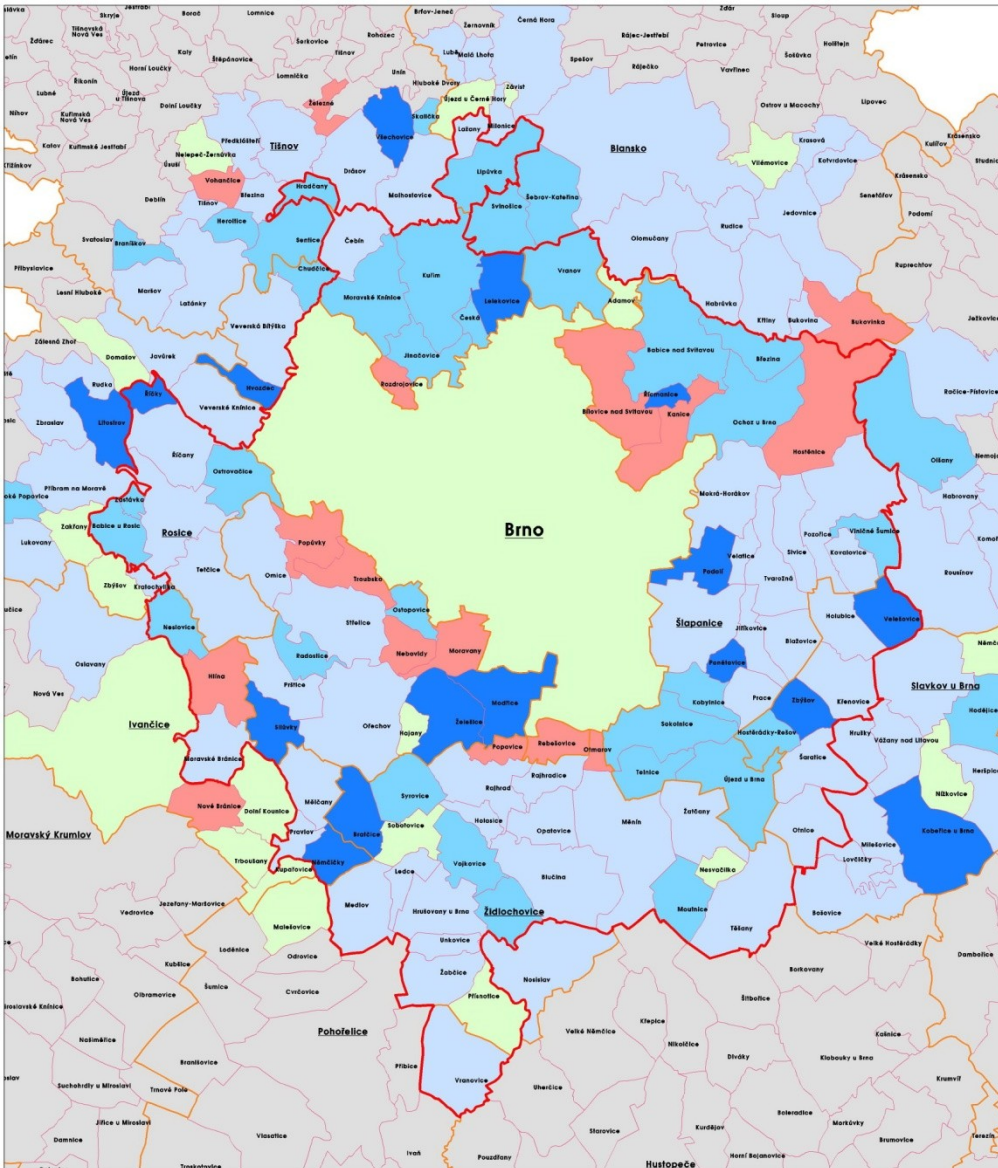

Růst počtu obyvatel v obcích v období 1991 až 2001

přifázený k hranicím jednotlivých obcí (zdroj - ČSÚ)

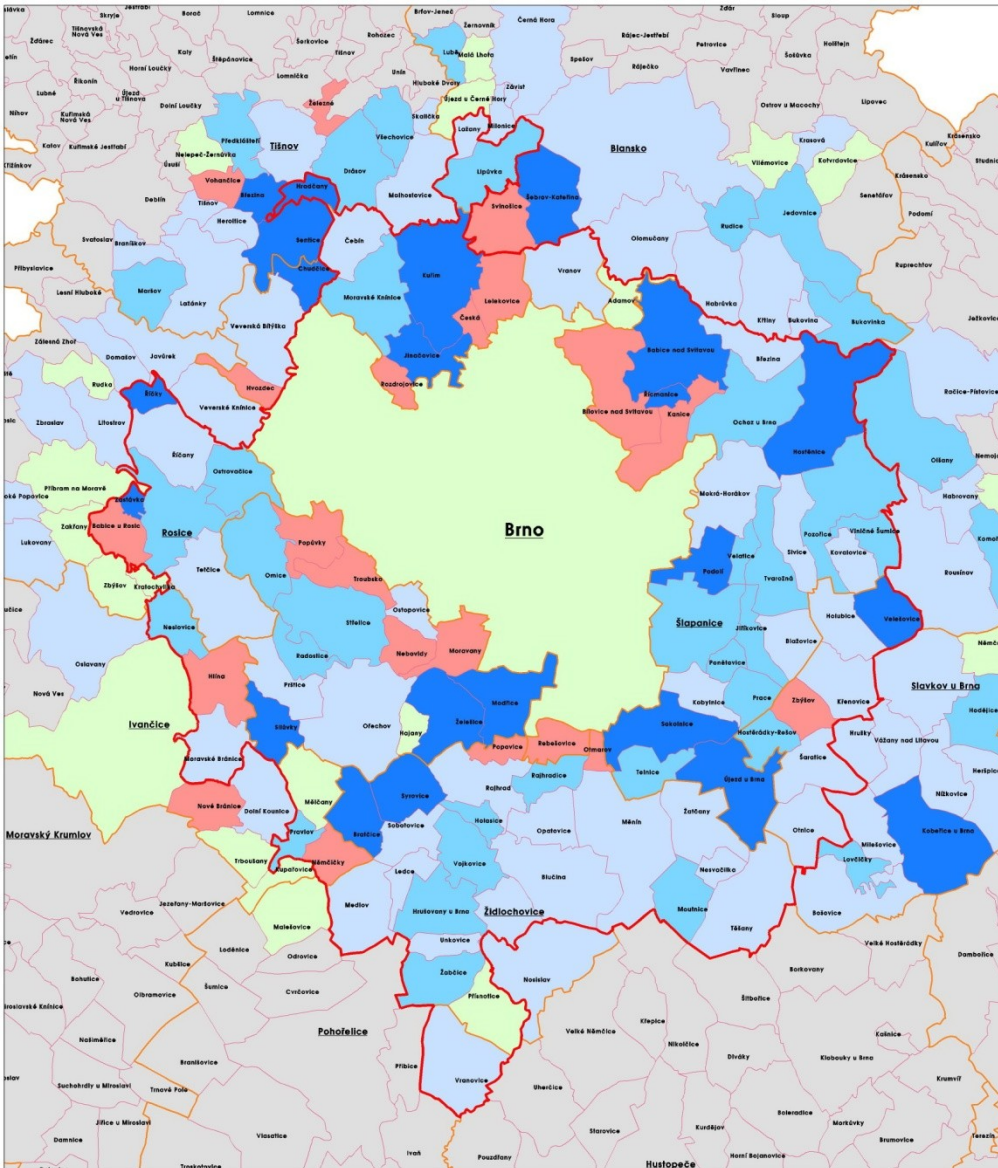
 pokles počtu obyvatel pod 100%	 Vymezení Brněnské aglomerace - návrh
 nárůst počtu obyvatel 100% až 110%	 Hranice obcí s rozšířenou působností (ORP)
 nárůst počtu obyvatel 110% až 120%	 Hranice administrativně správního území obcí
 nárůst počtu obyvatel 120% až 130%	
 nárůst počtu obyvatel nad 130%	

Růst počtu obyvatel v obcích v období 2001 až 2009

přifažený k hranicím jednotlivých obcí (zdroj - ČSÚ)

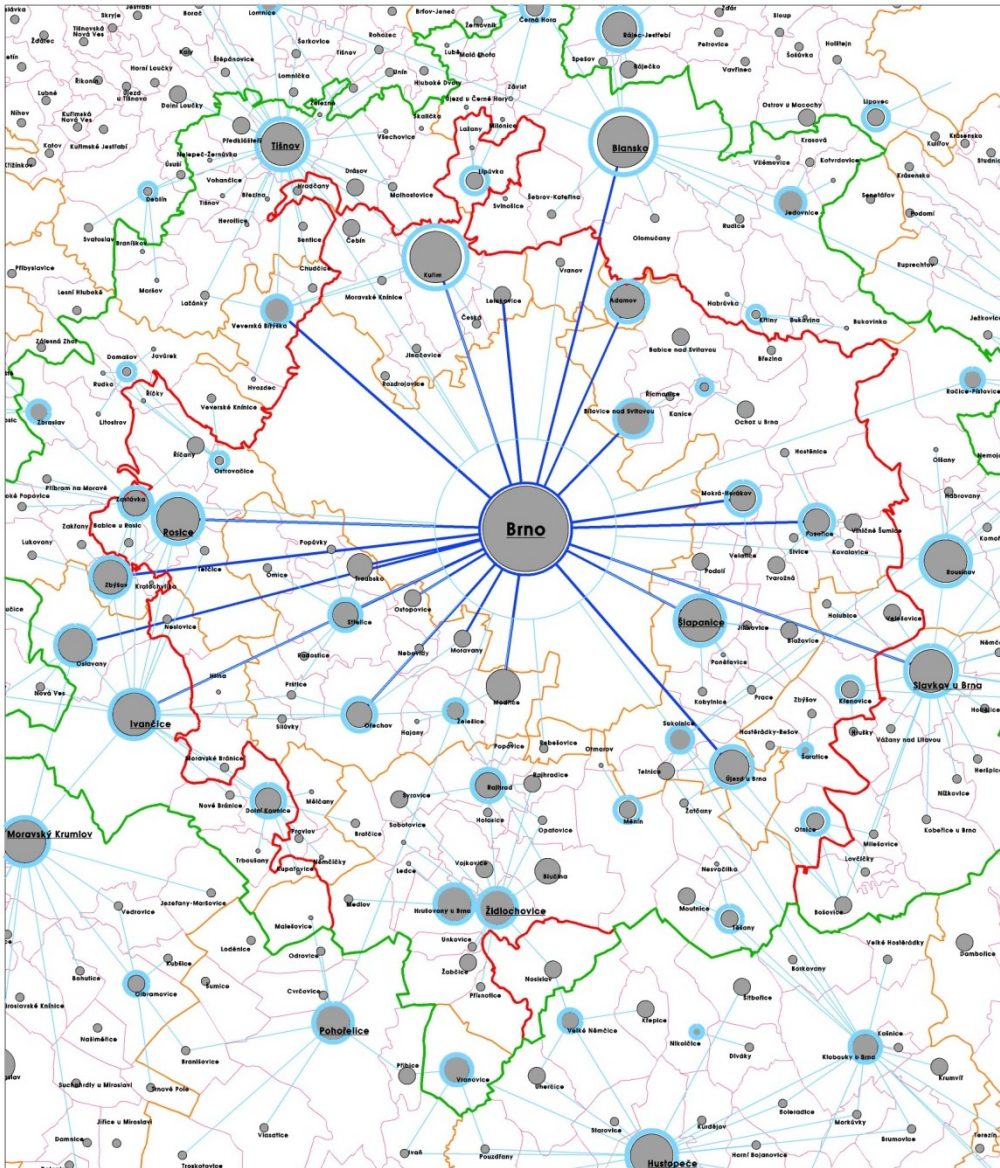
 pokles počtu obyvatel pod 100% nárůst počtu obyvatel 100% až 110% nárůst počtu obyvatel 110% až 120% nárůst počtu obyvatel 120% až 130% nárůst počtu obyvatel nad 130%	 Vymezení Brněnské aglomerace - návrh Hranice obcí s rozšířenou působností (ORP) Hranice administrativně správního území obcí

Růst počtu obyvatel v obcích v období 1991 až 2009

přřazený k hranicím jednotlivých obcí (zdroj - ČSÚ)

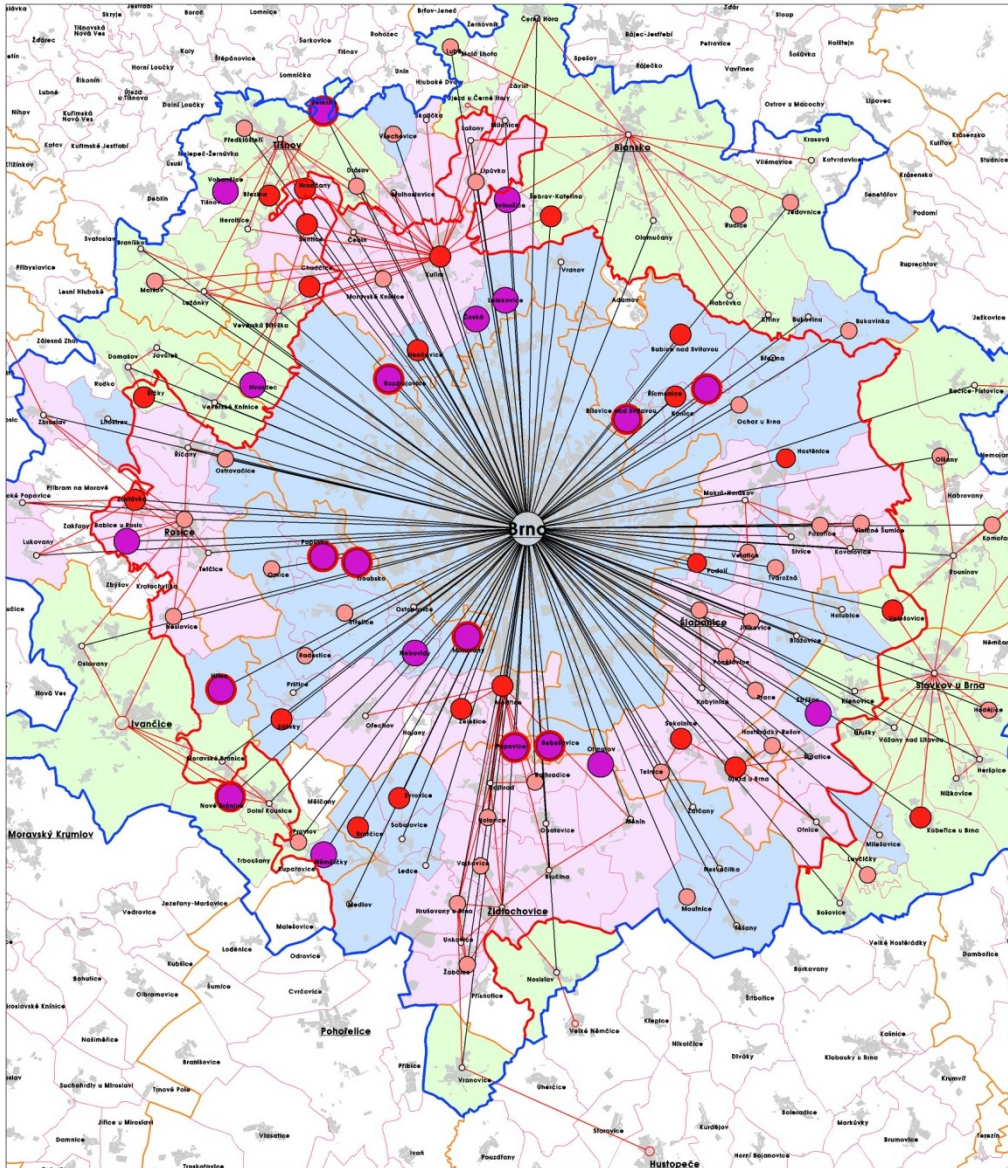
 pokles počtu obyvatel pod 100% nárůst počtu obyvatel 100% až 110% nárůst počtu obyvatel 110% až 120% nárůst počtu obyvatel 120% až 130% nárůst počtu obyvatel nad 130%	 Vymezení Brněnské aglomerace - návrh Hranice obcí s rozšířenou působností (ORP) Hranice administrativně správního území obcí

Denní dojíždka do škol

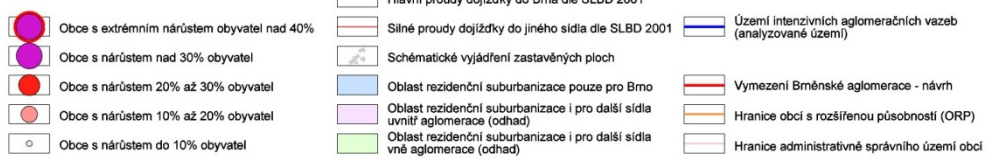
(zdroj SLBD 2001)

- Centra dojíždky žáků a studentů do škol vně Brna
- Schematické vyjádření velikosti obcí
- Území intenzivních aglomeračních vazeb (analyzované území)
- Vymezení Brněnské aglomerace - návrh
- Vazby dojíždky žáků a studentů do škol nad 10 dojíždějích vně Brna
- Hranice obcí s rozšířenou působností (ORP)
- Hranice administrativně správního území obcí
- Vazba dojíždky žáků a studentů do škol v Brně nad 100 dojíždějích

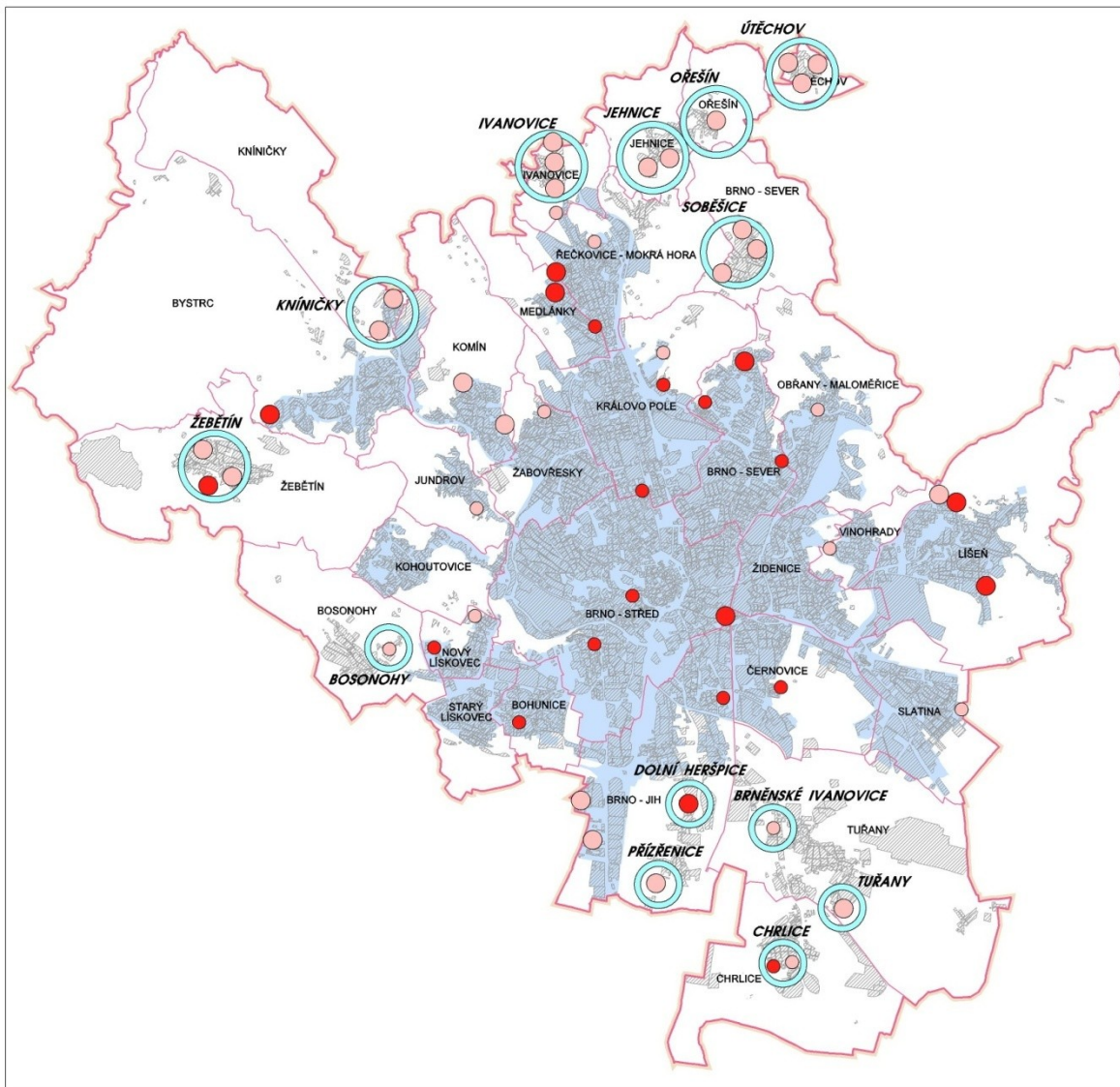

Rezidenční suburbanizace v prostoru Brněnské aglomerace

(období 1991 až 2009)

Rezidenční suburbanizace na území města Brna

(období 1994 až 2009)

 Lokality výstavby rodinných domů

 Lokality výstavby bytových domů

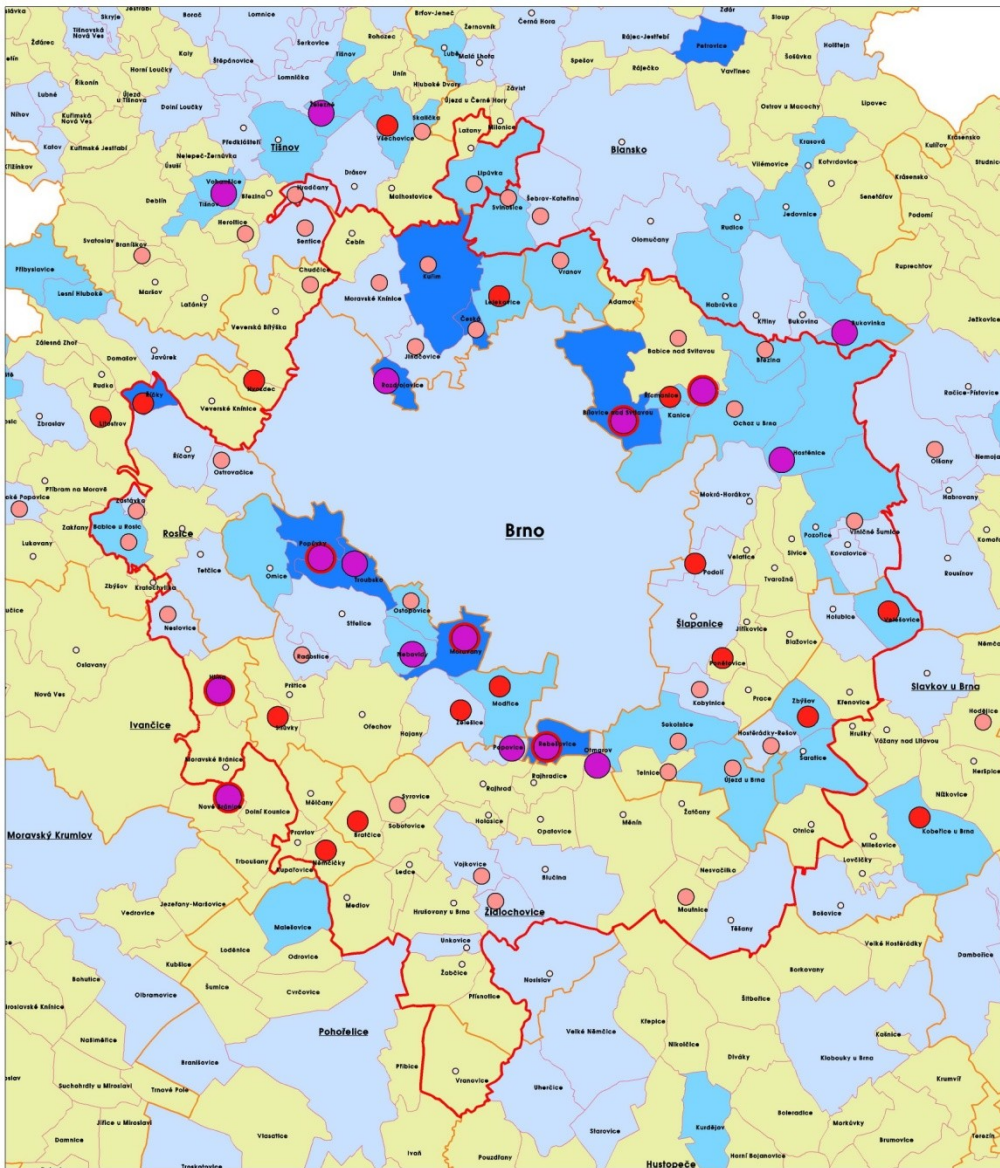
 Lokality rezidenční suburbanizace v rámci Brna

 Schématické vyjádření zastavěných ploch

 Brno - území kompaktního města

 Administrativně správní hranice města Brna

 Hranice městských částí

Bytová výstavba v období 1998 až 2007

Dokončené byty na 100 obyvatel, přiřazeno k hranicím jednotlivých obcí (zdroj - ČSÚ)

- více jak 10 bytů na 100 obyvatel
- 5 až 10 bytů na 100 obyvatel
- 3 až 5 bytů na 100 obyvatel
- méně než 3 byty na 100 obyvatel

Růst počtu obyvatel obcí v období 2001 až 2009 (zdroj ČSÚ)

- Obce s extrémním nárůstem obyvatel nad 40%
- Obce s nárůstem nad 30% obyvatel
- Obce s nárůstem 20% až 30% obyvatel
- Obce s nárůstem 10% až 20% obyvatel
- Obce s nárůstem do 10% obyvatel

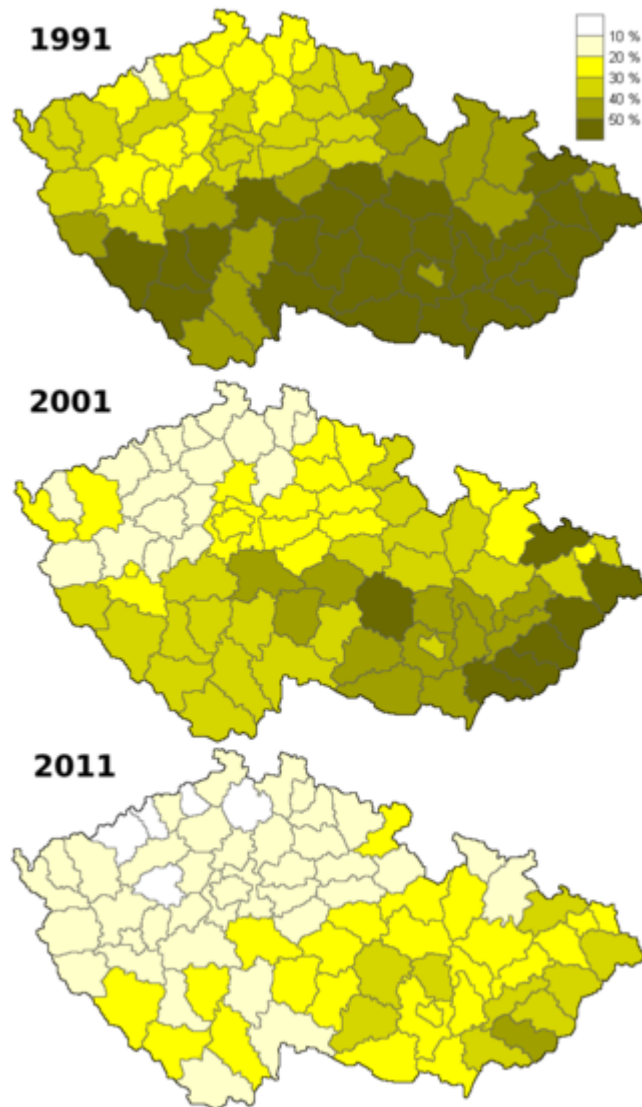
- Vymezení Brněnské aglomerace - návrh
- Hranice obcí s rozšířenou působností (ORP)
- Hranice administrativně správního území obcí

Projekce obyvatelstva

- 2 základní komponenty – **úhrnná plodnost + naděje na dožití (a migrace)**
- TYPY Prognóz:
- A) podle velikosti regionu: lokální, regionální, celostátní, globální
- B) podle časového horizontu: krátkodobé – do 5 let, střednědobé – 10 až 20 let, dlouhodobé – nad 20 let
- C) podle variant: nízká, střední, vysoká

STRUKTURA OBYVATELSTVA – náboženská struktura

- Pouze ze SLDB
  - Věřící r. 1950 – 93,9 %, nezjištěno – 0,3 %, bez vyznání 5,8 %
  - R. 2001 – 32,2 % (nejvíc církev římskokatolická), nezjištěno – 8,8 %, bez vyznání – 59 %
  - R. 2011 - 20,6 % věřících, „bez náboženské víry“ 34,2 %
- Regionální rozdíly v ČR
  - Největší podíl věřících UH
  - Růst ze SZ na JV (výjimka Brno-město a Znojmo – vyměněné obyvatelstvo)

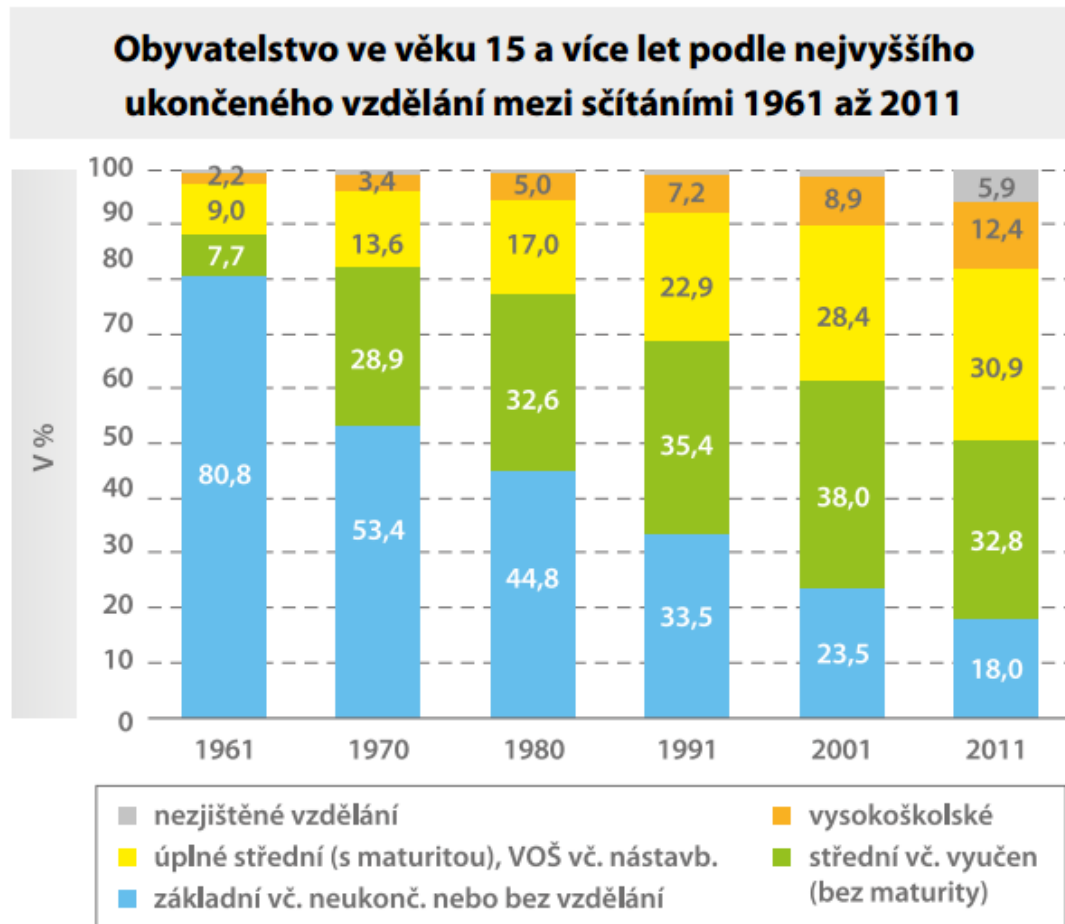
Národnostní struktura

- Národnost – kmenová příslušnost, jejímž hl. vnějším znakem je zpravidla mateřský jazyk
- SLDB 2001:   1921:   2011:

– Česká	94,2	67,6	64,3
– Slovenská	1,9	0,2	1,4
– Polská	0,5	1,0	0,4
– Maďarská	0,1	0,1	0,1
– Německá	0,4	30,6 !	0,2
– Ostatní	2,8	0,6	26,9 (+neuv.)
– Moravská	13,2	---	5,0

Vzdělanostní struktura

- Každý má právo na vzdělání – stanovena povinná školní docházka (9 let)
- Stupeň nejvyššího dokončeného vzdělání

Data o obyvatelstvu

- Údaje o stavu – soupisy obyv., **sčítání lidu - rozhodný okamžik, 10 letá perioda, povinná účast**
- Údaje o pohybu – evidence přirozené měny a migrace, zdravotního stavu ob. (především matriky, zdravotnické informace)
- Výběrová šetření (mikrocensus, šetření populačního klimatu apod.) – doplňkový charakter
- Český statistický úřad: www.czso.cz